

Συνδιοργανωτές Φορείς

ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

2^ο Διεθνές Τακτικό Συνέδριο, με τίτλο

Καλλιτεχνική Εκπαίδευση και Αναπηρία στην Εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης. Τα «Σχολεία Ελεύθερης Μουσικής Πρόσβασης» κοντά στην Κοινωνία

6 & 7 Σεπτεμβρίου 2025 ώρα: 10:00-21:30

Δωρεάν
Παραχώρηση

Εχειλιδών 19
& Πειραιώς 144, Αθήνα

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ

Κεντρικοί Ομιλητές

Bill McCann

Προγραμματιστής, Ιδρυτής
και Πρόεδρος της Εταιρείας
Dancing Dots Braille Music

Δήμητρα Τρυπάνη

Καθηγήτρια Θεωρητικών και
Σύνθεσης με Διαθεματικές
Πρακτικές, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Γιώργος Στάθης

Ιδρυτής της HandsUp Agency,
Πρόεδρος του Σωματείου Διερμηνέων
Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας

Ντόρα Ψαλτοπούλου

Μόνιμη Επίκουρη Καθηγήτρια,
Μουσικοθεραπεύτρια, Αριστοτέλειο
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Υπό την Αιγίδα

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Εσωτερικών

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ
&
ΝΗΣΙΩΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΔΗΜΟΣ
ΑΘΗΝΑΙΩΝ

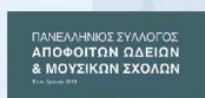

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
www.visitgreece.gr

Συνεργαζόμενοι Φορείς

Ελληνικός Σύλλογος
Μουσικοκινητικής Αγωγής
CARL ORFF

Χορηγοί Συνεδρίου

Τα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής

Ντόρα Ψαλτοπούλου-Καμίνη, Πρόεδρος της Επιστημονικής Επιτροπής,
Μόνιμη Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Μουσικών Σπουδών,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Μουσικοθεραπεύτρια,

Μαρία Αλεξάνδρου, Πρόεδρος Τμήματος Μουσικών Σπουδών, Καθηγήτρια Ιστορικής
μουσικολογίας με έμφαση τη Βυζαντινή μουσική, Τμήμα Μουσικών Σπουδών,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,

Gerhard Bruno Erich Lock, Μουσικοπαιδαγωγός, Baltic Film, Media and Arts School,
Tallinn University, Λέκτορας στη Μουσικολογία και τα Μέσα Επικοινωνίας,
Tallinn University,

Ολυμπία Αγαλιανού, Μέλος Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού του Τμήματος
Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών,

Δημήτριος Ε. Λέκκας, Μαθηματικός, συνθέτης, μουσικολόγος, θεωρητικός πολιτισμού,
τ. ΣΕΠ, Σπουδές στον Ελληνικό Πολιτισμό, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο,

Άννα Λάζου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Αισθητικής των Παραστατικών Τεχνών,
Τμήμα Φιλοσοφίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,

Κατερίνα Γκόλγκαρη, Διδάκτωρ Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών,

Μιχαήλ Κεφάλας, Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Goldsmiths Λονδίνου,

Θανάσης Δρίτσας, Αναπληρωτής Διευθυντής, Ωνάσειο Καρδιοχειρουργικό Κέντρο,
διακεκριμένο μέλος της Διεθνούς Ένωσης Μουσικής και Ιατρικής (IAMM), συγγραφέας,

π. Θεόδωρος Τσαμπατζίδης, Ειδικός Μουσικοπαιδαγωγός, MA Middlesex University,
Διδάκτωρ Ιονίου Πανεπιστημίου,

Αποστόλης Λάσχος, Μουσικοθεραπευτής, Διδάκτωρ Μουσικοθεραπείας, Τμήμα
Μουσικών Σπουδών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πρόεδρος του Δ.Σ.
του Ελληνικού Συλλόγου Πτυχιούχων Επαγγελματιών Μουσικοθεραπευτών,

Μαρία Φιλιάνου, Διδάκτωρ του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης,
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,

Αναστασία Κατσούγκρη, Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Πατρών, ειδική παιδαγωγός,
συγγραφέας,

Ζαχαρίας Βαμβακούσης, Μεταδιδακτορικός ερευνητής, Διδάκτωρ Μουσικής
Πληροφορικής του Universitat Pompeu Fabra της Βαρκελώνης,

Μαρία Βαρσαμά, Διδάκτωρ του Τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική
Ηλικία, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης,

Δέσποινα Πλαστάρα, Μουσικοθεραπεύτρια, Υποψήφια Διδάκτωρ, Τμήμα Μουσικών
Σπουδών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,

Νικολέτα Γκαμάγκαρη, Μουσικοθεραπεύτρια, Υποψήφια Διδάκτωρ Μουσικοθεραπείας,
Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,

Αγγελική Χατζημήσιου, Μουσικοθεραπεύτρια, Υποψήφια Διδάκτωρ, Μουσικοθεραπείας,
Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Τα μέλη της Οργανωτικής Επιτροπής – Μέλη των Προεδρείων

Σταματία Χωρεψιμά, Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής, μαέστρος, διευθύντρια χορωδιών, Γενική Γραμματέας του Πανελλήνιου Συλλόγου Διευθυντών Χορωδιών (ΠΑΝ.ΣΥ.ΔΙ.ΧΟ.), εμπνεύστρια των τριών Συνεδρίων, βραβείο «Πάυλος Καρρέρ» για το σύνολο του έργου της, βραβείο από τον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας για τη φιλανθρωπική της δράση, βραβείο από τη Μουσική Εταιρεία Βορείου Ελλάδας για τη συνεισφορά της στη χορωδιακή μουσική,

Ντόρα Ψαλτοπούλου-Καμίνη, Μόνιμη Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Μουσικοθεραπεύτρια,

Μαρία Αλεξάνδρου, Πρόεδρος Τμήματος Μουσικών Σπουδών, Καθηγήτρια Ιστορικής μουσικολογίας με έμφαση τη Βυζαντινή μουσική, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,

Δημοσθένης Σπανουδάκης, Εκπαιδευτικός μουσικής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, Διδάκτωρ, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,

Μιχαήλ Κεφάλας, Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Goldsmiths Λονδίνου,

Μαρία Φιλιάνου, Διδάκτωρ του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,

Θανάσης Δρίτσας, Αναπληρωτής Διευθυντής, Ωνάσειο Καρδιοχειρουργικό Κέντρο, διακεκριμένο μέλος της Διεθνούς Ένωσης Μουσικής και Ιατρικής (IAMM), συγγραφέας,

Αναστασία Κατσούγκρη, Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Πατρών, ειδική παιδαγωγός, συγγραφέας,

Πελίνα Ευαγγέλου, Μουσικοθεραπεύτρια, Συνιδρύτρια των Special Musicians, Αντιπρόεδρος και Ιδρυτικό μέλος του Ελληνικού Συλλόγου Πτυχιούχων Επαγγελματιών Μουσικοθεραπευτών (Ε.Σ.Π.Ε.Μ.),

Κωνσταντίνος Τσιμπίδας, Βυζαντινός Πρωτοψάλτης στον Ιερό Ναό Παναγίας Γρηγορούσης Μοναστηρακίου, Διπλωματούχος Βυζαντινής Μουσικής, Καλλιτεχνικός Διευθυντής της Μεικτής Χορωδίας του Φάρου Τυφλών Ελλάδας.

Τεχνική υποστήριξη:

Ίων Κεφάλας, Δώρα Γκίκα, Γιώργος Παπαγεωργίου, Αλέξανδρος Γρίβας, Γιάννης Γρίβας.

Γραμματειακή υποστήριξη:

Κυριακή Κεφάλα, Μαρία Πιτσά.

Εθελοντές (κατά αλφαβητική σειρά):

Όλγα Αλεφραγκή, Σοφία Βίτσα, Αναστασία Βλάχου, Θανάσης Γεωργιάδης,
Βαρβάρα Γιδοπούλου, Δώρα Γκίκα, Ηρώ Διακάκη, Αντώνης Καριώρης,
Καλλιόπη Κατσουράνη, Κυριακή Κεφάλα, Πάυλος Κοτοπούλης, Κωνσταντίνος Κυριακίδης,
Ξενοφών Μανδέκης, Σταματίνα Μανδέκη, Χάρη Μπουλού, Κωνσταντίνος Νίκας,
Σπύρος Νίκας, Άννα Παπαϊωάννου, Έφη Πεντεφούντη, Μαρία Πέτρου,
Μαρία Πιτσά, Ξενοφών Προβελέγγιος, Στέλλα Στυλιανού, Μαρίνα Τριανταφυλλίδη,
Μάριος Τσόλιας, Ανδρέας Χανιώτης, Άγγελος Χρυσίνας, Σταματία Χωρεψιμά.

Παροχή Πρώτων βοηθειών:

Εθελοντική, Μη Κυβερνητική και Μη Κερδοσκοπική Οργάνωση ΔΕΛΤΑ.

Θα θέλαμε να εκφράσουμε τις θερμές ευχαριστίες μας στους χορηγούς, οι οποίοι καταξιώθηκαν για την ολοκληρωμένη τους προσφορά στην Κοινωνία (κατά αλφαβητική σειρά):

ΑΒ Βασιλόπουλος, Coca-Cola 3E, ΕΨΑ, Ομάδα Διάσωσης ΔΕΛΤΑ, Κουλουράδες, Κρητικός, Lidl, Market In, Μασούτης, Σπύρος Νάκας, Nektar Κουρτίδης, ΕΤΑΝΑΠ Σαμαριά, Rainbow Waters.

Επίσης, θα θέλαμε να εκφράσουμε τις θερμές ευχαριστίες μας, στα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής, της Οργανωτικής Επιτροπής, της Ομάδας Εθελοντών και στα μέλη των ομάδων της Τεχνικής και Γραμματειακής Υποστήριξης.

Επιπλέον, ευχαριστούμε θερμά:

- την κ. **Λίνα Μενδώνη**, Υπουργό Πολιτισμού,
- τον κ. **Θεόδωρο Λιβάνιο**, Υπουργό Εσωτερικών,
- τον κ. **Βασίλη Κικίλια**, Υπουργό Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής,
- τον κ. **Νίκο Χαρδαλιά**, Περιφερειάρχη Αττικής,
- τον κ. **Χάρη Δούκα**, Δήμαρχο Αθηναίων για τη δωρεάν παραχώρηση του Σεράφειου και την αιγίδα,
- την κ. **Άντζελα Γκερέκου**, Γενική Γραμματέα του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.),
- την κ. **Σοφία Βούλτεψη**, πρ. Κυβερνητική εκπρόσωπο και Υφυπουργό,
- την κ. **Ζέφη Δημαδάμα**, πρ. Γενική Γραμματέα Ισότητας, και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Λέκτορα Παντείου Πανεπιστημίου
- τον κ. **Ιωάννη Γεώργιζα**, Διευθύνων Σύμβουλο της Αναπτυξιακής Αθήνας,
- τον κ. **Εμμανουήλ Μπασιά**, πρ. Πρόεδρο του Φάρου Τυφλών Ελλάδας, Βυζαντινό Ψάλτη, Δικηγόρο.

Επίσης, ευχαριστούμε τους Προέδρους/Διευθυντές/Ιδρυτές των ακόλουθων φορέων, που συμμετέχουν και στηρίζουν:

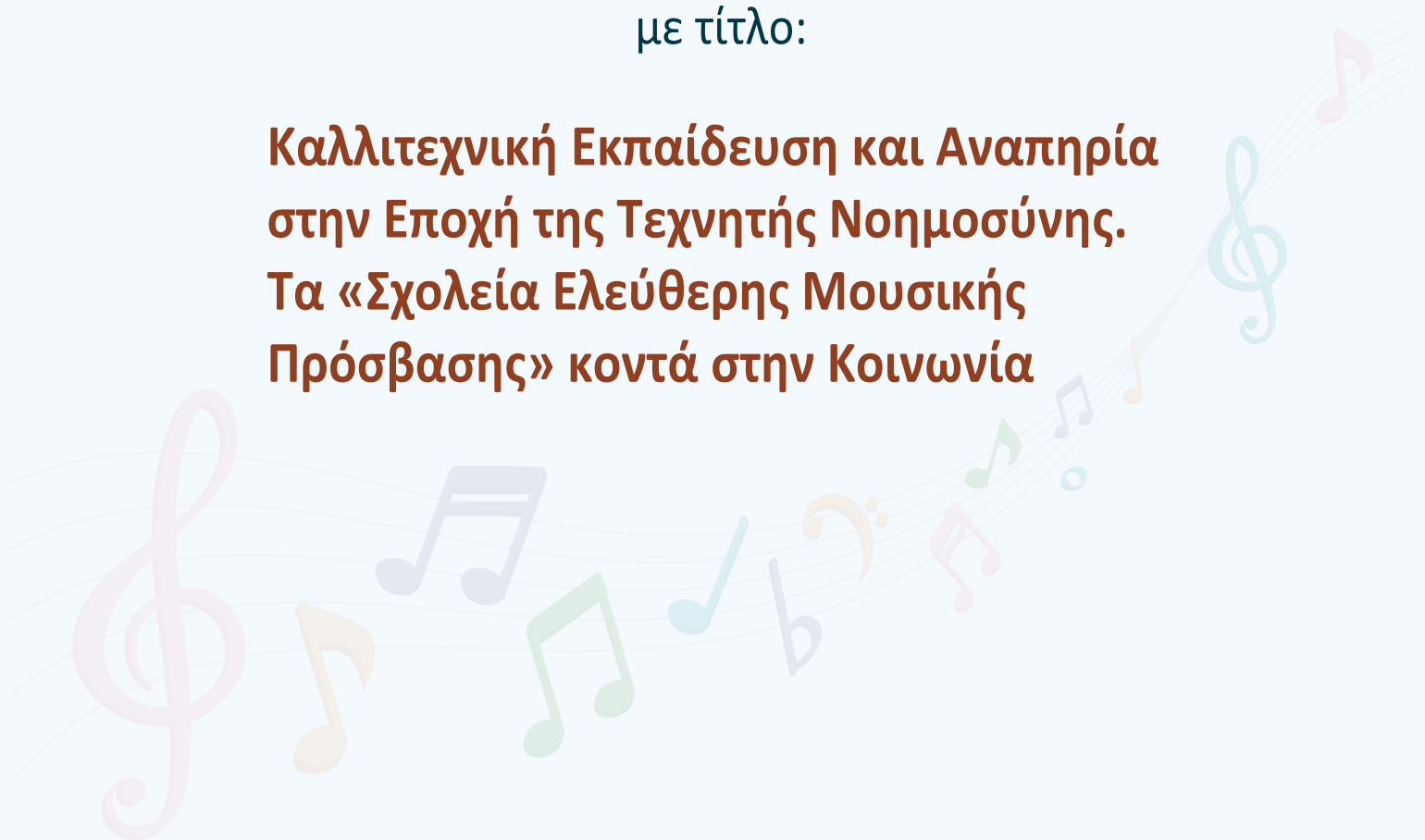
- τον κ. **Μιχάλη Πατσέα**, Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου του Πανελλήνιου Σωματείου Ιδιωτικών Αναγνωρισμένων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και Καλλιτεχνικό Διευθυντή των Ωδείων Κοντάυ (Kodály) και Athenaem – Διεθνές Καλλιτεχνικό Κέντρο,
- την κ. **Δέσποινα Νταντή**, Πρόεδρο της ΑΜΚΕ «Ιοί και Κόρες»,
- την κ. **Μαρία Σαπλαούρα**, Πρόεδρο του Ελληνικού Συλλόγου Μουσικοκινητικής Αγωγής Carl Orff,
- τον κ. **Γιώργο Στάθη**, Ιδρυτή της Κοινωνικής Εταιρείας HandsUp Agency,
- την κ. **Άννα Λάζου**, Διευθύντρια του Εργαστηρίου Φιλοσοφίας και Τέχνης, Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών,
- τον κ. **Θωμά Λουζιώτη**, Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου της Στέγης Ελληνικών Χορωδιών,
- τον κ. **Νίκο Παναγιωτίδη**, Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου του Πανελλήνιου Συλλόγου Αποφοίτων Ωδείων και Μουσικών Σχολών.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

2^ο Διεθνές Τακτικό Συνέδριο

με τίτλο:

**Καλλιτεχνική Εκπαίδευση και Αναπηρία
στην Εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης.
Τα «Σχολεία Ελεύθερης Μουσικής
Πρόσβασης» κοντά στην Κοινωνία**

Σάββατο 6 Σεπτεμβρίου 2025

Έναρξη - Χαιρετισμοί

10:00

Καλωσόρισμα της κ. Σταματίας Χωρεψιμά, Προέδρου της Οργανωτικής Επιτροπής του Συνεδρίου, μαέστρου, διευθύντριας χορωδιών, Γενικής Γραμματέως του Πανελλήνιου Συλλόγου Διευθυντών Χορωδιών (ΠΑΝ.ΣΥ.ΔΙ.ΧΟ.) και εμπνεύστριας των τριών Συνεδρίων.

Χαιρετισμός της κ. Ντόρας Ψαλτοπούλου-Καμίνη, Προέδρου της Επιστημονικής Επιτροπής του Συνεδρίου και Μόνιμης Επίκουρης Καθηγήτριας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου.

Χαιρετισμός της κ. Μαρίας Γαβουνέλη, Προέδρου της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ε.Ε.Δ.Α.).

Χαιρετισμός του κ. Ιωάννη Βαρδακαστάνη, Προέδρου της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α. με Α.).

Χαιρετισμός του κ. Μιχαήλ Κεφάλα, Διευθυντή της Μουσικής Σχολής «Αλύπιος» και μέλους της Επιστημονικής Επιτροπής του Συνεδρίου.

Χαιρετισμοί εκπροσώπων φορέων που συμμετέχουν και στηρίζουν.

Προσκεκλημένη ομιλήτρια: Δρ. Ντόρα Ψαλτοπούλου-Καμίνη

Μόνιμη Επίκουρη Καθηγήτρια, Μουσικοθεραπεύτρια,
Μουσικοψυχοθεραπεύτρια, PhD, MA-CMT, Ψυχαναλύτρια,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Μουσικών Σπουδών.

Περίληψη

Η μουσικοθεραπευτική διαδικασία αποτελεί ένα ταξίδι ευ-ζωίας που πραγματώνεται μέσα σε ασφαλές, πελατοκεντρικό πλαίσιο· καλλιεργεί τη δέσμευση στη θεραπευτική σχέση, αφυπνίζει τη δημιουργικότητα και αντλεί νόημα από το ιδιαίτερο αξιακό και βιωματικό απόθεμα κάθε προσώπου. Ο ψυχισμός και η μουσική συναρθρώνονται δυναμικά στα τρία πεδία του Πραγματικού (αισθητηριακό-σωματοκεντρικό), του Φαντασιακού (εκφραστικό-σχεσιακό) και του Συμβολικού (τυπικά δομημένο ή συμβολικά διαμεσολαβημένο). Εκεί όπου το ανείπωτο του Πραγματικού αδυνατεί να εκφραστεί λεκτικά, η μουσική του προσφέρει ακουστική φωνή.

Σε αυτό το χωροχρονικά συγκεκριμένο «εδώ-και-τώρα» της κλινικής πράξης, οι ψηφιακές τεχνολογίες -από διαδραστικά όργανα έως συστήματα Τεχνητής Νοημοσύνης (Α.Ι.)- δύνανται να λειτουργήσουν καταλυτικά. Η ενσωμάτωση της Α.Ι. ανοίγει ορίζοντες για καινοτόμες παρεμβάσεις που ενισχύουν τη διάγνωση, την εξατομίκευση και την αξιολόγηση θεραπευτικών εκβάσεων, προσελκύοντας ολοένα και μεγαλύτερο ερευνητικό ενδιαφέρον.

Μεθοδολογικά, η ομιλία αντλεί δεδομένα από πρόσφατη βιβλιογραφία, καθώς και από αφηγήματα κλινικού και ερευνητικού έργου σε νοσοκομειακές μονάδες, εξειδικευμένα κέντρα μουσικοθεραπείας και ιδρύματα φροντίδας. Ο κριτικός αναστοχασμός αναδεικνύει:

1. **Τις τεχνολογικές εξελίξεις** (αισθητήρες βιοανάδρασης, εφαρμογές Μηχανικής Μάθησης, προσαρμοστικά μουσικά περιβάλλοντα),
2. **Τα οφέλη** στη θεραπευτική συμμαχία, στην εμπλοκή και στην αξιολόγηση αποτελεσμάτων, και
3. **Τους περιορισμούς** που υπαγορεύουν την προτεραιότητα της ανθρώπινης παρουσίας και της τριμερούς σχέσης θεραπευτή-μουσικής-πελάτη.

Καταληκτικά, προτείνεται ένα μοντέλο «υβριδικής μουσικοθεραπείας» όπου η τεχνολογία, ως προέκταση αλλά όχι υποκατάστατο της ανθρώπινης μέριμνας, υπηρετεί τον πρωταρχικό στόχο: την προαγωγή ενός βιώσιμου και νοηματοδότη ευ-ζην.

Λέξεις-κλειδιά: Ψηφιακές τεχνολογίες, Τεχνητή Νοημοσύνη, υβριδική μουσικοθεραπεία, ολιστικό ευ ζην.

Βιογραφικό

Η Δρ. Ντόρα Ψαλτοπούλου-Καμίνη είναι μόνιμη Επίκουρη Καθηγήτρια στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και πιστοποιημένη μουσικοθεραπεύτρια (CMT, AMTA). Είναι κάτοχος Διδακτορικού Διπλώματος από το Α.Π.Θ. και Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Μουσικοθεραπεία από το Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης (NYU), ενώ έχει ολοκληρώσει προχωρημένη ψυχαναλυτική εκπαίδευση στις φροϋδικές και λακανικές προσεγγίσεις.

Διδάσκει στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Μουσικοθεραπείας του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και συνεργάζεται με πανεπιστήμια στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Έχει συγγράψει τρία ακαδημαϊκά ηλεκτρονικά βιβλία στα ελληνικά για τη μουσικοθεραπεία, εκδομένα από τον εκδοτικό οίκο «Κάλλιπος» (www.repository.kallipos.gr): *Μουσικοθεραπεία: Ο Τρίτος Δρόμος* (2015), *Επικοινωνία στη Μουσικοθεραπεία-Παιδεία. Η Προσέγγιση Co.M.P.A.S.S.* (2015) και *Μουσικοθεραπεία: Συμφωνικό Ταξίδι σε Ευ Ζην* (2023).

Είναι πιστοποιημένη επόπτρια και πιστοποιημένη ερευνήτρια στην Κλίμακα Εμπλοκής Nordoff-Robbins (NYU-ΗΠΑ). Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στον κλινικό αυτοσχεδιασμό, την αντιμετώπιση του ψυχικού τραύματος και τη διεπιστημονική θεωρία. Η επαγγελματική της διαδρομή έχει παρουσιαστεί στο *Lives of Music Therapists* (Τόμος Ι, Barcelona Publishers, 2017).

12:00-12:40 «From Ear to Body: Μέθοδος Ακουστικής Επανεκκίνησης»
Ένας διαφορετικός τρόπος προσέγγισης της μουσικής εκπαίδευσης
και της μουσικής δημιουργίας βασισμένος στη Χορικότητα.

Προσκεκλημένη ομιλήτρια: **Δρ. Δήμητρα Τρυπάνη**
Καθηγήτρια Θεωρητικών και Σύνθεσης με Διαθεματικές
Πρακτικές, Ιόνιο Πανεπιστήμιο.

Περίληψη

Η μέθοδος ακουστικής επανεκκίνησης "From Ear to Body" αποτελείται από ένα πλήρες σετ εργαλείων και τεχνικών που στοχεύουν στην επανεκκίνηση της ακουστικής και ρυθμικής αντίληψης μουσικών, ηθοποιών, χορευτών, εκπαιδευτικών, μαθητών όλων των βαθμίδων, και, εν γένει, ανθρώπων που διαχειρίζονται ομάδες.

Η μέθοδος αποσκοπεί, επιπλέον, στο να συστήσει νέους τρόπους δημιουργικής ενσωμάτωσης του ήχου και του ρυθμού σε διαθεματικές εκπαιδευτικές, κοινωνικές ή/και καλλιτεχνικές δράσεις. Οι ασκήσεις της μεθόδου δεν περνούν μόνο μέσα από τις γνωστές μουσικές σημειογραφίες, αλλά στηρίζονται στη σύνδεση της ακοής με το σώμα, στην κυριολεκτική ενσωμάτωση του ήχου.

Στη βάση όλων των παραπάνω βρίσκεται ο χορικός ήχος, λόγος και ρυθμός.

Επιπλέον, μία θεμελιώδης στόχευση και πτυχή της εφαρμογής της μεθόδου είναι η συμπεριληπτικότητα καθώς και η διάνοιξη διόδων επικοινωνίας και σύνδεσης μεταξύ ανθρώπων από διαφορετικά υπόβαθρα και με διαφορετικές δυνατότητες και ικανότητες.

Η εισήγηση θα έχει διαδραστικό χαρακτήρα έτσι ώστε μέσω της βιωματικής εμπειρίας να γίνει καλύτερα κατανοητή η λειτουργία της μεθόδου.

Βιογραφικό

Η Δήμητρα Τρυπάνη σπούδασε σύνθεση στο Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου με τον Nigel Osborne, και ελληνική φιλολογία στη Φιλοσοφική Σχολή του Α.Π.Θ.

Ως συνθέτρια ασχολείται συστηματικά από το 2008 με τη δημιουργία μουσικών παραστάσεων, χρησιμοποιώντας ως κύρια μέσα την πολυρυθμία, την ετεροφωνία και τον αυστηρό χορικό λόγο. Έργα και παραστάσεις της έχουν παιχτεί σε πολλές χώρες και γνωστούς συναυλιακούς χώρους στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Έχει δημιουργήσει τη μέθοδο ακουστικής επανεκκίνησης 'From Ear to Body', την οποία διδάσκει εδώ και είκοσι χρόνια σε καλλιτέχνες, εκπαιδευτικούς και μαθητές όλων των βαθμίδων.

Επί επτά χρόνια (2013-2019) υπήρξε Composer in Residence του Φεστιβάλ Παξών. Από το 2017 είναι συνεργάτης της Εθνικής Λυρικής Σκηνής, ως υπεύθυνη συντονισμού σειράς εκπαιδευτικών προγραμμάτων αλλά και ως συνθέτρια.

Έχει διδάξει σύνθεση, ear training και τεχνικές διαθεματικής παράστασης σε πολλά πανεπιστήμια στην Ελλάδα και τη Βρετανία. Είναι καθηγήτρια θεωρητικών και σύνθεσης με διαθεματικές πρακτικές στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών Ιονίου Πανεπιστημίου.

12:50-13:50 Θεματική Συνεδρία 1^η

Προεδρείο: **Θανάσης Δρίτσας**, Αναπληρωτής Διευθυντής,
Ωνάσειο Καρδιοχειρουργικό Κέντρο, διακεκριμένο μέλος
της Διεθνούς Ένωσης Μουσικής και Ιατρικής (IAMM), συγγραφέας

Περίληψη 1

Νικολέτα Γκαμάγκαρη, Μουσικοθεραπεύτρια MA/Μουσικολόγος,
MA/Μουσικοπαιδαγωγός Ειδικής Εκπαίδευσης MEd, Υποψ. Διδάκτωρ Α.Π.Θ.

Περίληψη 2

Γιώργος Παναγιωτόπουλος, Μουσικοθεραπευτής, MSc Μουσικοθεραπείας – Ψυχολογίας

Περίληψη 3

Μαρία Μπλέτσα, MEd, Ειδική Παιδαγωγός, εστίαση στη θεραπευτική χρήση της Μουσικής
ως Εργαλείο Υποστήριξης Παιδιών με Αναπτυξιακές Διαταραχές

Ιωάννης Θεοδώρου, MSc, Αρχιτέκτονας λογισμικού μεγάλων πληροφοριακών συστημάτων

Αθανάσιος Μπλέτσας, Μουσικός, εστίαση στην Εκπαιδευτική Αξιοποίηση της Μουσικής
σε Ειδικά Εκπαιδευτικά Περιβάλλοντα

Τίτλος: Μουσικοθεραπεία σε Δομές Κοινωνικής Φροντίδας:
Παρουσίαση Ερευνητικών Εργαλείων και Μεθοδολογίας

Περίληψη 1

Η παρούσα μελέτη, ενταγμένη στο πλαίσιο διδακτορικής διατριβής, εξετάζει τη δυνατότητα εφαρμογής της μουσικοθεραπείας ως υποστηρικτικής παρέμβασης για εργαζόμενες σε δομές κοινωνικής φροντίδας ατόμων με αναπηρία. Στόχος της είναι η ενίσχυση της ψυχικής ανθεκτικότητας, η αύξηση του κινήτρου μέσω της νοηματοδότησης του έργου τους, καθώς και η πρόληψη της επαγγελματικής εξουθένωσης.

Το δείγμα της έρευνας περιλάμβανε πέντε γυναίκες ηλικίας 35–55 ετών, οι οποίες εργάζονταν σε δομές διημέρευσης, απασχόλησης και υποστηριζόμενης διαβίωσης ατόμων με αναπηρία. Η παρέμβαση είχε διάρκεια 8 μηνών και περιλάμβανε εβδομαδιαίες ατομικές συνεδρίες δεκτικής μουσικοθεραπείας. Τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για την επεξεργασία των συναισθημάτων και της έκφρασης περιλάμβαναν μουσική ακρόαση, ζωγραφική, αφήγηση, ποίηση και τραγούδι.

Η συλλογή δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω τριών τυποποιημένων ερωτηματολογίων (MBI, MSQ, CD-RISC) και ημιδομημένων συνεντεύξεων πριν και μετά την παρέμβαση.

Η μεθοδολογία της έρευνας είναι συνθετική, συνδυάζοντας ποιοτικές και ποσοτικές προσεγγίσεις. Πραγματοποιήθηκε θεματική ανάλυση για την επεξεργασία των συνεντεύξεων και των συνεδριών μουσικοθεραπείας, καθώς και περιγραφική φαινομενολογική ανάλυση των σημειώσεων πεδίου και του παραχθέντος καλλιτεχνικού υλικού. Για την ανάλυση των ποσοτικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκε περιγραφική στατιστική.

Η χρήση σύγχρονων τεχνολογιών συνέβαλε καθοριστικά στην ανάλυση των δεδομένων και στη διαμόρφωση της μεθοδολογίας, μέσω:

- SPSS: για την επεξεργασία και περιγραφική ανάλυση ποσοτικών δεδομένων.
- NVivo: για την κωδικοποίηση και θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων.
- Otter.ai: ως υποστηρικτικό εργαλείο για την καταγραφή των συνεντεύξεων.

Τα αποτελέσματα της έρευνας ανέδειξαν σημαντική θετική επίδραση στη συναισθηματική κατάσταση, την καθημερινότητα και την εργασιακή εμπειρία των συμμετεχουσών, καταδεικνύοντας την αξία της μουσικοθεραπείας ως εργαλείο υποστήριξης και ενδυνάμωσης για τις εργαζόμενες σε ευάλωτα επαγγελματικά περιβάλλοντα.

Λέξεις-κλειδιά: Μουσικοθεραπεία, Δομές Κοινωνικής Φροντίδας, μεθοδολογία έρευνας,
SPSS, NVivo, Otter.ai.

Τίτλος: Helix Music: Ηχοθεραπευτική Πλατφόρμα Ρύθμισης του ΗΡΑ Άξονα μέσω HRV Βιοανάδρασης και Εξατομικευμένων Ηχητικών Ερεθισμάτων

Περίληψη 2

Ο ΗΡΑ άξονας (Υποθάλαμος–Υπόφυση–Επινεφρίδια) αποτελεί θεμελιώδες νευροενδοκρινικό σύστημα ρύθμισης της απόκρισης του ατόμου στο στρες. Σε μαθητές με αναπηρία ή άτομα με διαφοροποιημένες νευροαναπτυξιακές ανάγκες, παρατηρείται αυξημένη ευαλωτότητα και δυσλειτουργία του ΗΡΑ άξονα, με αποτέλεσμα την υπερπαραγωγή κορτιζόλης και τη μείωση της παρασυμπαθητικής τους δραστηριότητας.

Η HRV (Heart Rate Variability) βιοανάδραση έχει τεκμηριωθεί ως εργαλείο ρύθμισης του αυτόνομου νευρικού συστήματος μέσω καρδιοαναπνευστικής συνοχής, οδηγώντας σε μείωση της κορτιζόλης και ενίσχυση της ψυχοφυσιολογικής ισορροπίας και του παρασυμπαθητικού συστήματος.

Η Helix Music είναι μια καινοτόμος ηχοθεραπευτική πλατφόρμα που αξιοποιεί την τεχνολογία HRV για την παραγωγή εξατομικευμένων μουσικών ερεθισμάτων. Μέσω του συστήματος Sound of Soul, τα σήματα HRV μετατρέπονται σε μουσική σε πραγματικό χρόνο, αντικατοπτρίζοντας τη φυσιολογική και συναισθηματική κατάσταση του συμμετέχοντα.

Επιπλέον, η πλατφόρμα προσαρμόζει τον ήχο βάσει των ψυχοδυναμικών προφίλ και των ιδιοσυγκρασιακών χαρακτηριστικών του συμμετέχοντα, ώστε να προσεγγίζει την εσωτερική ανάγκη του ατόμου για συναισθηματική ρύθμιση και νευροφυσιολογική εξισορρόπηση. Στόχος της πλατφόρμας είναι, να διεγείρει τα εγκεφαλικά δίκτυα που συνδέονται με τη συναισθηματική ανταπόκριση και τη νευροχημική ενίσχυση της σύνδεσης και της ευχαρίστησης.

Η Helix Music εφαρμόζεται ως εργαλείο Συμπερίληψης στην Ειδική Αγωγή, στην Κοινότητα και σε διαπολιτισμικά περιβάλλοντα, ενισχύοντας τη συναισθηματική ασφάλεια και την κοινωνική συνοχή με τη χρήση αυτής της υποστηρικτικής τεχνολογίας.

Λέξεις-κλειδιά: *ΗΡΑ άξονας, HRV βιοανάδραση, Helix Music, εξατομικευμένα μουσικά ερεθίσματα, Συμπερίληψη, Ειδική Αγωγή, Κοινότητα.*

Τίτλος: Διαλογική Μουσικοθεραπευτική Προσέγγιση με Ψηφιακή Υποστήριξη για Παιδιά με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος: Η συμβολή Εικονικού Μουσικού Βοηθού, βασισμένου στην Τεχνητή Νοημοσύνη, στη Συναισθηματική Επεξεργασία και Επικοινωνία

Περίληψη 3

Η χρήση της μουσικής στην θεραπευτική πράξη με παιδιά στο φάσμα του αυτισμού έχει τεκμηριωθεί ως ιδιαίτερα αποτελεσματική για την υποστήριξη της επικοινωνίας, της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και της συναισθηματικής ρύθμισης (Geretsegger et al., 2014 · Gold et al., 2006). Ωστόσο, τα νέα τεχνολογικά εργαλεία, και ειδικότερα η Τεχνητή Νοημοσύνη (AI), δεν έχουν ακόμη αξιοποιηθεί συστηματικά σε μουσικοθεραπευτικά πλαίσια. Η ανάγκη για προσωποποιημένες παρεμβάσεις, ευέλικτες και προσαρμόσιμες στις μοναδικές ανάγκες κάθε παιδιού με ΔΑΦ, καθιστά την ενσωμάτωση έξυπνων εργαλείων δυνητικά επαναστατική.

Σκοπός

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει ένα καινοτόμο μουσικοθεραπευτικό μοντέλο παρέμβασης που ενσωματώνει έναν Εικονικό Μουσικό Βοηθό (Virtual Music Assistant – VMA), βασισμένο στην Τεχνητή Νοημοσύνη. Στόχος της μελέτης ήταν να διερευνηθεί η αποτελεσματικότητα του μοντέλου στην ενίσχυση της μουσικής έκφρασης, της συναισθηματικής επεξεργασίας και της διαπροσωπικής επικοινωνίας παιδιών με ΔΑΦ.

Υλικό (Δείγμα)

Το πρόγραμμα εφαρμόστηκε πιλοτικά σε δείγμα δέκα παιδιών ηλικίας 8–14 ετών με διάγνωση ΔΑΦ (μέτριας έως υψηλής λειτουργικότητας), τα οποία συμμετείχαν σε ατομικές μουσικοθεραπευτικές συνεδρίες διάρκειας 12 εβδομάδων (1 συνεδρία/εβδομάδα, 45 λεπτών).

Μέθοδος

Ακολουθήθηκε μικτή μεθοδολογική προσέγγιση. Η ποσοτική αξιολόγηση πραγματοποιήθηκε με τη χορήγηση των εργαλείων: Social Responsiveness Scale – SRS-2 και Music in Autism Scale (τροποποιημένη έκδοση).

Τα ποιοτικά δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων με γονείς και θεραπευτές, καθώς και μέσω παρατηρητικών ημερολογίων. Ο VMA περιλάμβανε λειτουργίες αναγνώρισης φωνητικών εκφράσεων, προσαρμογής μουσικών μοτίβων σε πραγματικό χρόνο και ηχητικής-οπτικής ανατροφοδότησης.

Αποτελέσματα

Η ποσοτική ανάλυση έδειξε σημαντική βελτίωση σε δείκτες κοινωνικής πρωτοβουλίας και μουσικής αλληλεπίδρασης. Στην ποιοτική ανάλυση αναδείχθηκαν αυξημένη συναισθηματική ενεργοποίηση, βελτίωση στην ικανότητα επικοινωνίας, αίσθημα ασφάλειας μέσω του τεχνολογικού περιβάλλοντος και ενίσχυση της θεραπευτικής σχέσης.

Συμπεράσματα

Το τεχνολογικά υποστηριζόμενο μοντέλο μουσικοθεραπείας δεν αντικαθιστά τον θεραπευτή, αλλά ενισχύει τη θεραπευτική διαδικασία. Η μελέτη αναδεικνύει ηθικά ζητήματα και προωθεί τον διάλογο για την ενσωμάτωση της τεχνολογίας στην ψυχοθεραπεία και την αποδοχή της νευροποικιλότητας.

Λέξεις-κλειδιά: Μουσικοθεραπεία, Αυτισμός, Τεχνητή Νοημοσύνη, Συναισθηματική Επεξεργασία, Εικονικός Βοηθός, VMA, Νευροποικιλότητα, Τεχνολογία στην Ψυχοθεραπεία.

Βιογραφικά

Η **Νικολέτα Γκαμάγκαρη** είναι πτυχιούχος μουσικοθεραπεύτρια (κάτοχος μεταπτυχιακού Μουσικοθεραπείας-Πανεπιστήμιο Μακεδονίας), μουσικολόγος/μουσικοπαιδαγωγός (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης) και κάτοχος μεταπτυχιακού Ειδικής Εκπαίδευσης (Πανεπιστήμιο Frederick, Κύπρος). Είναι υποψήφια Διδάκτωρ του Τμήματος Μουσικών Σπουδών (Α.Π.Θ.), στο επιστημονικό πεδίο της Μουσικοθεραπείας. Παρακολούθησε εκπαιδευτικό πρόγραμμα GIM (Guided Imagery and Music), όπως επίσης, και την εκπαίδευση ψυχανάλυσης στην Φροϋδική Εταιρία Βορείου Ελλάδος (Φροϋδικός – Λακανικός προσανατολισμός). Εργάζεται ως εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Ο **Γιώργος Παναγιωτόπουλος** είναι μουσικοθεραπευτής με μεταπτυχιακούς τίτλους στην Κλινική Μουσικοθεραπεία (ArtEZ University of the Arts) και στην Ψυχολογία (MSc στη Γνωστική Συμπεριφορική Θεραπεία, London Metropolitan University). Αυτή την περίοδο φοιτά στο «Διεθνές Μετεκπαιδευτικό Πρόγραμμα στη Συμβουλευτική και Ψυχοθεραπεία: Συστημική, Αφηγηματική και Περιγραφική Προσέγγιση» του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών». Η ερευνητική του δραστηριότητα εστιάζει στις φυσιολογικές και συναισθηματικές επιδράσεις του ήχου, με ιδιαίτερη έμφαση στα μουσικά χαρακτηριστικά και τη ρύθμιση του στρες. Είναι δημιουργός της μεθόδου Helix Music, μιας καινοτόμου μορφής μουσικοθεραπείας που ενσωματώνει HRV biofeedback, ιδιοσυγκρασιακή χαρτογράφηση και ζωντανό μουσικό αυτοσχεδιασμό για τη ρύθμιση του αυτόνομου νευρικού συστήματος και την ενίσχυση της συναισθηματικής συνοχής. Έχει συνεργαστεί με επιστημονικούς φορείς, όπως το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, ερευνώντας τις βιοσυντονιστικές ιδιότητες του ήχου ακόμη και σε φυτικούς οργανισμούς.

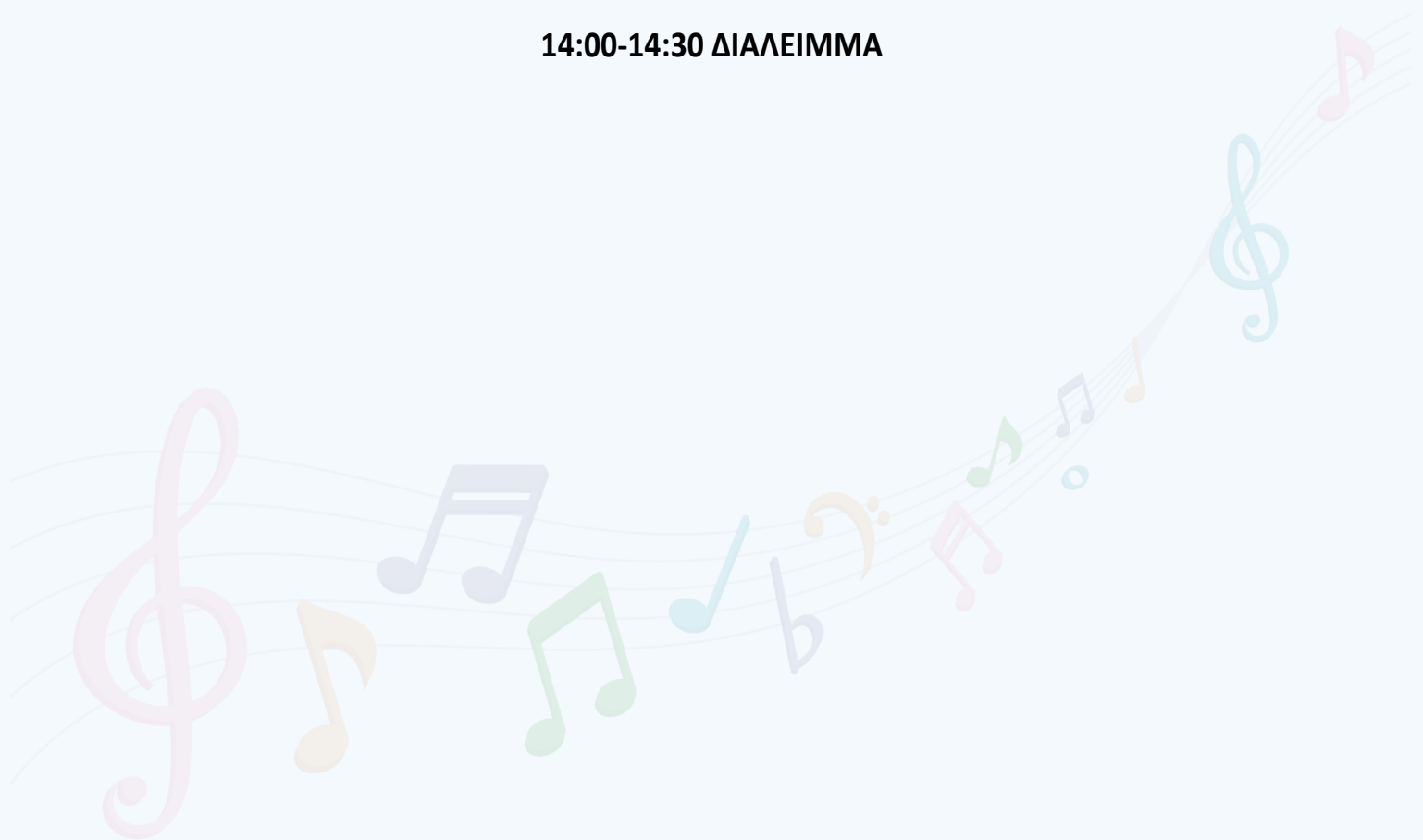
Η **Μαρία Μπλέτσα** είναι απόφοιτη του Παιδαγωγικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Πατρών και κατέχει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στην Ειδική Αγωγή από το Πανεπιστήμιο Frederick. Έχει σπουδάσει κλασικό πιάνο στο Ωδείο Σύγχρονης Τέχνης στο Αγγίνιο. Εργάζεται στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση ως εκπαιδευτικός. Τον Σεπτέμβριο του 2024 δημιούργησε το εργαστήρι μουσικής «Ηχογέφυρα» στο Αγγίνιο, έναν χώρο έκφρασης και ενδυνάμωσης παιδιών με ειδικές ανάγκες, με κεντρικό άξονα τον θεραπευτικό ρόλο της μουσικής. Παράλληλα, συμμετέχει ενεργά σε κοινωνικές και πολιτιστικές παρεμβάσεις, που αξιοποιούν την Τέχνη ως μέσο ενίσχυσης της κοινωνικής ένταξης ευπαθών ομάδων, όπως η διοργάνωση συμπεριληπτικής καλλιτεχνικής εκδήλωσης, η οποία περιλάμβανε μουσική δραματοποίηση παραμυθιού με τη συμμετοχή παιδιών τόσο τυπικής όσο και μη τυπικής ανάπτυξης, καθώς και συναυλιακή παρουσίαση από παιδιά στο φάσμα του αυτισμού, αναδεικνύοντας τη μουσική ως εργαλείο έκφρασης, επικοινωνίας και ενίσχυσης της ψυχοκοινωνικής λειτουργικότητας.

Ο **Ιωάννης Θεοδώρου** είναι Αρχιτέκτονας λογισμικού μεγάλων πληροφοριακών συστημάτων. Εργάζεται τα τελευταία 13 χρόνια στην πολυεθνική εταιρεία TrasyInternational (part of the NRB group) ως EnterpriseArchitect και Τεχνικός Σύμβουλος σε έργα της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαφόρων Agencies (ECHA, EMA, SANTE, TAXUD, DIGIT). Στο παρελθόν έχει εργαστεί και σε άλλες πολυεθνικές (Intrasoft International, European Dynamics) και έχει εργαστεί κατά διαστήματα στο εξωτερικό. Από το 2019, κατοικεί στο Αγρίνιο και εργάζεται εξ αποστάσεως. Είναι απόφοιτος του τμήματος Πληροφορικής του Πανεπιστημίου Πειραιά και κατέχει δύο μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών: ο πρώτος από το Πανεπιστήμιο του Bristol σε AI και Machine Learning (MSc) και ο δεύτερος από το Ε.Μ.Π. στη Διοίκηση Τεχνοοικονομικών Συστημάτων (MBA). Ενδιαφέρεται και προωθεί τη χρήση της Πληροφορικής και της Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) σε ανθρωπιστικούς κλάδους και συνεργάζεται ανιδιοτελώς με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς. Τον τελευταίο χρόνο συνεργάζεται ενεργά με την Ηχογέφυρα εισάγοντας την TN σε βιωματικά συμπεριφορικά εργαστήρια μέσω των μουσικών βοηθών και διαδραστικών ασκήσεων.

Ο **Αθανάσιος Μπλέτσας** είναι απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και κάτοχος Διπλώματος Βυζαντινής Μουσικής. Είναι ιδρυτής και ιδιοκτήτης του Κέντρου Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών «Μετά το Σχολείο», ενώ παράλληλα εργάζεται στο ΚΔΑΠ ΜΕΑ «Συμβαδίζω», όπου προσεγγίζει τη δύναμη της μουσικής ως θεραπευτικό μέσο στην αλληλεπίδρασή του με παιδιά με αναπτυξιακές διαταραχές. Επιπλέον, έχει αναλάβει τη δημιουργία και καλλιτεχνική επιμέλεια συμπεριληπτικής χορωδίας, που λειτουργεί υπό την αιγίδα της Ιεράς Μητροπόλεως Αιτωλίας και Ακαρνανίας, με στόχο την ενίσχυση της συμμετοχικότητας και της έκφρασης μέσω της μουσικής. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στη μουσικοθεραπεία και στη διερεύνηση του ρόλου της μουσικής στην ενίσχυση της συναισθηματικής έκφρασης και της κοινωνικής σύνδεσης. Μέσα από την πρακτική του εμπειρία, προσεγγίζει τη μουσική ως ένα πολυδιάστατο εργαλείο επικοινωνίας, ενδυνάμωσης και υποστήριξης στον χώρο της Ειδικής Αγωγής.

13:50-14:00 Ερωτήσεις ακροατηρίου

14:00-14:30 ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

14:30-15:30 Θεματική Συνεδρία 2^η

Προεδρείο: **Ντόρα Ψαλτοπούλου-Καμίνη**, Μόνιμη Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Μουσικοθεραπεύτρια και **Μιχαήλ Κεφάλας**, Εκπαιδευτικός μουσικής, 91^ο Δημοτικό Σχολείο «Μίκης Θεοδωράκης», Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Goldsmiths Λονδίνου

Περίληψη 1

Gerhard Bruno Erich Lock, Μουσικοπαιδαγωγός, Baltic Film, Media and Arts School, Tallinn University, Λέκτορας στη Μουσικολογία και τα Μέσα Επικοινωνίας, Tallinn University
Marit Möistlik-Tamm, Baltic Film, Media and Arts School, Tallinn University, Λέκτορας στη Μουσική, Tallinn University

Περίληψη 2

Gerhard Bruno Erich Lock, Μουσικοπαιδαγωγός, Baltic Film, Media and Arts School, Tallinn University, Λέκτορας στη Μουσικολογία και τα Μέσα Επικοινωνίας, Tallinn University

Τίτλος: Από τον Τροχό της Τύχης στην Πρακτική της Τάξης: Εφαρμογή των Αρχών ILTCS και TTCT για Αυτοσχεδιασμό, Δυνατότητα Εκτέλεσης και Δημιουργική Σκέψη

Περίληψη 1

Η παρούσα εισήγηση εισάγει μια περαιτέρω ανάπτυξη του καινοτόμου και ολοκληρωμένου μοντέλου παιδαγωγικής της μουσικής και των τεχνών *Integrated Learning and Teaching of Creative Subjects (ILTCS)*, που διασυνδέει τη μουσική, την εικαστική τέχνη, τον χορό και τον κινηματογράφο, το οποίο αναπτύχθηκε από την ερευνητική ομάδα Arts Didactics στο Medit Center του TLU BFM. Με τον τρόπο αυτό χτίσαμε στο θεμελιώδες έργο του *Torrance Test of Creative Thinking (TTCT)* και των προσαρμογών του, για να προτείνουμε μια ενσωματωμένη και πρακτική εφαρμογή του μοντέλου ILTCS, συμπεριλαμβανομένων των πτυχών του αυτοσχεδιασμού και της δυνατότητας εκτέλεσης, του σφάλματος/ατυχήματος, της ευτυχούς συγκυρίας, της αναγνώρισης της ενσωματωμένης δημιουργικής εξερεύνησης, καθώς και της ακρόασης και της κίνησης ως αποδεκτών και ισχυρών μέσων μουσικής εκπαίδευσης.

Το μοντέλο ILTCS είναι δομημένο γύρω από τέσσερις «κόμβους ενσωμάτωσης»: 1. Έννοια, 2. Αφήγηση, 3. Σύνθεση και 4. Ρυθμός. Αρχικά σχεδιασμένο ως κύκλος, το μοντέλο εισάγει βασικές αρχές (ενοιοποίηση και εφαρμογή) σε κάθε σφαίρα ξεχωριστά, επιτρέποντας στον παιχνιδιάρικο ανασυνδυασμό τους να εμπνεύσει τις διεπιστημονικές δημιουργίες (π.χ. εικαστική τέχνη βασισμένη σε μουσικές έννοιες ή μουσική εμπνευσμένη από ταινία ή χορό). Ο σχεδιασμός του “Wheel of Fortune” αντιπαραβάλλει τις σφαίρες και τους κόμβους σε στρωματοποιημένους «τροχούς» που μπορούν να περιστραφούν για να σχηματίσουν εκπληκτικούς, αυτοσχεδιαστικούς συνδυασμούς. Στην πράξη, αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί με (α) χρήση τυπωμένων αποσπασμάτων που είναι δυνατό να εκτελεστούν μέσα στην τάξη ή (β) πρόσκληση ενός λογισμικού Τεχνητής Νοημοσύνης (AI chatbot) να επικοινωνήσει με τον χρήστη μέσω γραπτού λόγου για προτάσεις. Ενώ η Τεχνητή Νοημοσύνη μπορεί να προσφέρει αφορμές, το μοντέλο δίνει έμφαση στην ενσωματωμένη, διερεύνηση του ανθρώπου στον φυσικό χώρο.

Εφαρμόζουμε τις αρχές TTCT α) Χρησιμοποιούμε (Use), β) Συνδυάζουμε (Combine) και γ) Συμπληρώνουμε και Επεκτείνουμε στο διάστημα (Complement and Expand in Space: CES) στο μοντέλο ILTCS με ενσωματωμένο και δυνατό να εκτελεστεί τρόπο. Το Use περιλαμβάνει τον αυτοσχεδιασμό με μία πτυχή από έναν επιλεγμένο κόμβο ενσωμάτωσης σε τουλάχιστον δύο σφαίρες (π.χ. μουσική και κίνηση). Το (Combine) περιλαμβάνει τον αυτοσχεδιασμό ή τη σύνθεση με τουλάχιστον δύο πτυχές από δύο κόμβους σε δύο σφαίρες. Το (Complement and Expand in Space: CES) βασίζεται σε αυτό, συνθέτοντας με αυτοσχεδιαστικά στοιχεία ενώ επεκτείνεται σε πολλαπλούς κόμβους και σφαίρες και χρησιμοποιώντας εκτενώς το χώρο. Σε αυτό το πλαίσιο, ο χώρος δεν είναι ξεχωριστός κόμβος, αλλά ένα στοιχείο που ενισχύει τη δυνατότητα εκτέλεσης και την ενσωμάτωση σε όλο το μοντέλο. Η προσέγγιση ILTCS-TTCT είναι πολύτιμη για τους εκπαιδευτικούς της τέχνης, τους σχεδιαστές προγραμμάτων σπουδών πάνω στη διεπιστημονικότητα και τους οραματιστές της δημιουργικότητας που αναζητούν δομημένα αλλά και ευέλικτα εργαλεία για την προώθηση της πολυεπίπεδης σκέψης, του αυτοσχεδιασμού και της ενσωματωμένης δημιουργικής έκφρασης σε διαφοροποιημένα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα.

Λέξεις-κλειδιά: Μουσική, εικαστικές τέχνες, χορός, κινηματογράφος, δημιουργική σκέψη, Τεχνητή Νοημοσύνη, δυνατότητα εκτέλεσης.

Τίτλος: Διαίσθηση, ενσυναίσθηση και συμπόνια: σε «εσωτερική» και «εξωτερική αίσθηση» μετρώ- ντας με ανθρώπους και συστήματα Τεχνητής Νοημοσύνης

Περίληψη 2

Η Νόηση και η Τεχνητή Νοημοσύνη είναι αλληλένδετες, αυτό γίνεται όλο και πιο πραγματικό στις τρέχουσες εξελίξεις στην Εκπαίδευση λαμβάνοντας υπόψη επίσης, την ευημερία, τα συναισθήματα, την φροντίδα και την ανάπτυξη, ιδιαίτερα αναβαθμισμένα στην Τέχνη και τη Μουσική Εκπαίδευση. Αυτή η σύνδεση πρέπει να παρατηρηθεί και να ερευνηθεί ιδιαίτερα από την άποψη της ενσωμάτωσης της ενσυναίσθησης και της συμ- πόνιας σε συστήματα Τεχνητής Νοημοσύνης (Miller 2025). Σε αυτή την εργασία, προσεγγίζω αυτό το θέμα θεωρητικά, βασισμένος σε μοντέλα και από μια μεθοδολογική-φιλοσοφική άποψη στη σφαίρα της μουσικής και της ενσωματωμένης ακρόασης (Lock 2011).

Στη διατριβή μου (Lock 2025) έχω μετρήσει την «εσωτερική αίσθηση» (διαίσθηση) μέσω της «εξωτερικής αί- σθησης» της Γνωσιακής Μουσικής Έντασης (*Cognitive Musical Tension: CMT*) με ένα εξωτερικό, διαδοχικό κοινό αντικείμενο (*Cosm: Cognitive Octagonal Slice Model*) που εμπνέεται από την πρώιμη ψυχοφυσική προσέγγιση του Kant (1998) και που προτείνεται ως αρχή από τον Kraus (2013/2016). Στην πολυσύνθετη ει- σαγωγή του Μίλερ (2025) για τις δυνατότητες ενσωμάτωσης της ενσυναίσθησης και της συμπόνιας ως δια- τήρησης της ζωής, της ανάπτυξης και της τάξης, που εξασφαλίζει μια δύναμη ενάντια στην εντροπία, τον εγω- ισμό και την επιβίωση του αυθεντικού πόνου ενάντια στην Τεχνολογία της Τεχνητής Νοημοσύνης ως την υ- ψηλότερη μορφή ευφύιας μιας πειραματικής μελέτης (Wang & Roman 2025) προτάθηκε η ενσωμάτωση ενός είδους «εσωτερικής συναισθηματικής κατάστασης» (π.χ. «τεχνητά σήματα πόνου») σε συστήματα Τεχνητής Νοημοσύνης.

Ο Wang και ο Roman (2025) συμπεριέλαβαν ένα κλιμακούμενο (ποσοτικοποιημένο) «επίπεδο έντασης» για τη μέτρηση της δυσφορίας, για να κατανοήσουν καλύτερα τους τύπους συναισθημάτων που αναλύθηκαν από την Τεχνητή Νοημοσύνη. Αυτή η «ένταση» τροφοδοτήθηκε ως «συναισθηματικό σήμα» στην Τεχνητή Νοημοσύνη (σύγκρινε με τις Αρχές Ενίσχυσης της Μάθησης, όταν π.χ. εφαρμόζεται μέσω μουσικής έντασης από τους ανθρώπους ακροατές σε μουσική σύνθεση υποβοηθούμενη από υπολογιστές, Le Groux 2011), που οδηγεί σε μια μικρή βελτίωση των αντιδράσεων ενσυναίσθησης της Τεχνητής Νοημοσύνης και υποδη- λώνει ότι μπορεί να έχει ένα είδος εσωτερικής συναισθηματικής «εντύπωσης», ενώ καθρεφτίζει τα ανθρώπι- να συναισθήματα. Σε αυτή την εργασία συζητώ πτυχές μιας γνωσιακής και επιδραστικής ενσυναίσθησης στο πλαίσιο του *Αναλυτικού Ιδεαλισμού* του Kant (1998) και της επαναπροσέγγισής του (βλ. Αναγέννηση, Kastrup 2019), προτείνοντας ότι τα συστήματα της Τεχνητής Νοημοσύνης θα έπρεπε να αναπτυχθούν με «ε- σωτερικά» και «εξωτερικά» στρώματα αίσθησης κατά αναλογία προς την προσέγγιση Καντ.

Ασχολούμαι, επίσης, με το ερώτημα του Miller (2015: 8) «Πώς διασφαλίζουμε ότι αυτά τα τεχνητά συναισθή- ματα βαθμονομούνται σωστά και οδηγούν σε χρήσιμη συμπεριφορά;» Εδώ προτείνω ότι οι τεχνικές λύσεις για τη σύλληψη συναισθημάτων μέσω του Διαδικτύου, απλών οθονών υπολογιστών και μικροφώνων, που προσφέρονται από τα iMotions (2025) μπορούν να βοηθήσουν στη μέτρηση και την ενσωμάτωση συναισθη- μάτων στα συστήματα Τεχνητής Νοημοσύνης. Προτείνω μια εκ νέου δομημένη (αντίστροφη) έκδοση του ορι- σμού μου της «Αντιληπτής Δομημένης Μουσικής Έντασης» (*Perceived Structural Musical Tension: PSMT*) ως εργαλείο πιθανής μέτρησης και βαθμονόμησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτομάθησης (αρχή του αλγορίθ- μου της Τεχνητής Νοημοσύνης και της Επιστήμης) και της Αρχής Ενίσχυσης της Μάθησης (δύο συστατικά: ανθρώπινο και γνώση-αντίληψη) για να ενισχύσει την ενσυναίσθηση και την ενσωμάτωση της συμπόνιας στα συστήματα της Τεχνητής Νοημοσύνης.

Λέξεις-κλειδιά: Νόηση, Τεχνητή Νοημοσύνη, μουσική, μουσική ένταση, συμπόνια, ενσυναίσθηση, Αναλυτικός Ιδεαλισμός.

Βιογραφικά

Ο **Gerhard Bruno Erich Lock** (*1978) είναι γερμανικής καταγωγής μουσικολόγος, συνθέτης, αυτοσχεδιαστής και εκπαιδευτικός που εργάζεται από το 2005 στο Baltic Film, Media and Arts School του Πανεπιστημίου του Ταλίν ως Λέκτορας Μουσικολογίας και Πολυμέσων. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη μουσικολογία από την Εσθονική Ακαδημία Μουσικής και Θεάτρου το 2004 και από το 2008 συνεχίζει ως υποψήφιος διδάκτορας. Έχει συμμετάσχει σε πολλά ερευνητικά προγράμματα. Η έρευνά του περιλαμβάνει θέματα γνωσιακής μουσικής διαβάθμισης, μοντελοποίησης, εκπαιδευτικών, διεπιστημονικών τεχνών, δημιουργικότητας, αυτοσχεδιασμού και άλλα συναφή θέματα. Έχει οργανώσει συνέδρια και άλλες εκδηλώσεις και ασχολείται με τη σύνταξη του ερευνητικού περιοδικού CFMAE: The Changing Face of Music and Art Education, με κριτές.

Η **Marit Möistlik-Tamm** (PhD στις Επιστήμες της Αγωγής, Πανεπιστήμιο του Ταλίν) είναι μουσικός, επαγγελματίας του Vibroacoustic Therapy και Λέκτορας της Μουσικής στο Πανεπιστήμιο Talinn Baltic Film, Media and Arts School. Η διδακτορική της διατριβή (2013) διερεύνησε θεραπευτικές προσεγγίσεις στη μουσική εκπαίδευση, εξετάζοντας το μάθημα της μουσικής ως πηγή ευημερίας και δια βίου δέσμευσης. Είναι κύριος ερευνητής για το εφαρμοσμένο ερευνητικό πρόγραμμα *Ολοκληρωμένο Μοντέλο Διδασκαλίας και Μάθησης για Δημιουργικά Θέματα* (2025) του οποίου προηγουμένως οδήγησε τις δραστηριότητες διάδοσης και υλοποίησης (2023-2024). Το πρόσφατο άρθρο της, *μια Νέα Ολοκληρωμένη Προσέγγιση για τη Διδασκαλία και την Εκμάθηση Δημιουργικών Θεμάτων: ένα Αναδυόμενο Μοντέλο Διδακτικών στις Τέχνες* (*Προβλήματα στην Μουσική Παιδαγωγική*, 2024), προωθεί το πεδίο της Παιδαγωγικής των συμπεριληπτικών και προσβάσιμων τεχνών. Έχει παρουσιάσει την έρευνά της σε κορυφαία διεθνή φόρα, συμπεριλαμβανομένων των Διασκέψεων EAS (European Association for Music in Schools), των Παγκόσμιων Διασκέψεων του ISME (International Society of Music Education) και Συνεδρίων για προβλήματα Μουσικής Παιδαγωγικής. Τα τρέχοντα επιστημονικά της ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν τη διερεύνηση των δυνατοτήτων των τεχνολογιών αιχμής, συμπεριλαμβανομένης της Τεχνητής Νοημοσύνης, για την υποστήριξη της συμπεριληπτικής Μουσικής Εκπαίδευσης με έμφαση στις θεραπείες.

15:30-15:40 Ερωτήσεις ακροατηρίου

16:00-17:00 Θεματική Συνεδρία 3^η – Εργαστήριο 1

Προεδρείο: **Μαρία Φιλιάνου**, Διδάκτωρ του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σταματία Χωρεψιμά, Καθηγήτρια πιάνου και μονωδίας, μαέστρος, διευθύντρια χορωδιών, Γενική Γραμματέας του Πανελλήνιου Συλλόγου Διευθυντών Χορωδιών

Μιχαήλ Κεφάλας, Εκπαιδευτικός μουσικής, 91^ο Δημοτικό Σχολείο «Μίκης Θεοδωράκης», Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Goldsmiths Λονδίνου

Κωνσταντίνος Τσιμπίδας, Βυζαντινός Πρωτοψάλτης στον Ιερό Ναό Παναγίας Γρηγορούσης Μοναστηρακίου, Διπλωματούχος Βυζαντινής Μουσικής, Καλλιτεχνικός Διευθυντής της Μεικτής Χορωδίας του Φάρου Τυφλών Ελλάδας.

Τίτλος: Εργαστήριο (προσδι)ορισμού ενός καινοτόμου Συμπεριληπτικού Μαθήματος Μουσικής.

Περίληψη

Σύμφωνα με τον Οδηγό για τη διασφάλιση της συμπερίληψης και της ισότητας στην εκπαίδευση: «Η συμπερίληψη είναι μια διαδικασία που βοηθά να ξεπεραστούν τα εμπόδια που περιορίζουν την παρουσία, τη συμμετοχή και τα επιτεύγματα των μαθητών» (UNESCO, 2017). «Τα παιδιά με αναπηρίες είναι από τις πιο περιθωριοποιημένες και αποκλεισμένες ομάδες παιδιών. Συνήθως, τους στερούνται τα δικαιώματά τους σε ποιοτική εκπαίδευση (ΠΟΥ και Παγκόσμια Τράπεζα, 2011). Η ίδρυση συμπεριληπτικών σχολείων θεωρείται ευρέως επιθυμητή για την ισότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα και έχει εκπαιδευτικά, κοινωνικά και οικονομικά οφέλη» (UNESCO, 2001).

Ενώ έχει δοθεί ο ορισμός του συμπεριληπτικού σχολείου εκλείπει ο ορισμός του συμπεριληπτικού ωδείου, κάτι διαφορετικό, τουλάχιστον λόγω των ιδιοτήτων του ατομικού μαθήματος οργάνου και τραγουδιού. Μέσα από το πρόσφατο μαθητικό δυναμικό της Μ. Σχ. «Αλύπσιος» επιλέξαμε να παρουσιάσουμε ορισμένα αντιπροσωπευτικά παραδείγματα της προσέγγισής μας στην έννοια του Συμπεριληπτικού Μαθήματος Μουσικής: 1) στο πιάνο, 2) στη Βυζαντινή μουσική και 3) στην Ευρωπαϊκή αρμονία. Οι περιπτώσεις διδασκομένων ανήκουν στο φάσμα του Αυτισμού ή έχουν οπτική αναπηρία. Κάνουμε ζωντανές παρουσιάσεις και εμφανίζουμε βίντεο.

Έχουμε καταλήξει ότι με τη συνδρομή της τεχνολογίας (π.χ. σύγχρονα λογισμικά αντιγραφής παρτιτούρας για τα άτομα με οπτική αναπηρία) εξοικονομείται μεν πολύτιμος χρόνος αλλά το σπουδαιότερο σε ένα συμπεριληπτικό μάθημα είναι η εμπέδωση ατμόσφαιρας συγκατάβασης μεταξύ δύο ανθρώπων, ένα κέρδος όχι μόνο για τη μουσική και την εκπαίδευση αλλά για τον Ανθρώπινο Πολιτισμό. Το κλειδί της ουσιαστικής επικοινωνίας δεν το παρέχει η τεχνολογία, μολονότι προσφέρει περισσότερο χρόνο, αλλά η αποδοχή του Άλλου, δηλαδή η Αγάπη με τη βαθύτερη σημασία του όρου.

Λέξεις-κλειδιά: Συμπεριληπτικό Μάθημα Μουσικής, αποδοχή του Άλλου, Αγάπη.

Βιογραφικά

Η **Σταματία Χωρεψιμά** είναι καθηγήτρια πιάνου, θεωρητικών, μονωδίας, σύγχρονου τραγουδιού, διευθύντρια χορωδιακών συνόλων και συνθέτις. Γεννήθηκε στη Χίο και μεγάλωσε στην Αθήνα. Σπούδασε στο Ελληνικό Ωδείο. Είναι πτυχιούχος Πιάνου, Ειδικού Αρμονίας, Αντίστιξης, Φυγής και Διπλωματούχος Μονωδίας.

Έχει διακριθεί με έπαινο από τη Μουσική Εταιρία Βορείου Ελλάδος για την προώθηση της Χορωδιακής Μουσικής, ενώ η μελοποίηση της Α' προς Κορινθίους Επιστολής του Αποστόλου Παύλου για τον σύλλογο «Πνοή Αγάπης», ο οποίος στηρίζει τους καρκινοπαθείς και τις οικογένειές τους, τιμήθηκε από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας τον Μάιο του 2018. Το 2023, η Ζακυνθινή Εστία Πολιτισμού Αθήνας «Διονύσιος Ρώμας» τίμησε σε μια ξεχωριστή ποιητική-λογοτεχνική εκδήλωση τη Σταματία Χωρεψιμά με το Βραβείο «Παύλου Καρρέρ» για την προσφορά της στη Μουσική και τον Πολιτισμό.

Έχει συνθέσει έργα για διάφορα μουσικά σύνολα, καθώς και τραγούδια για φωνή και πιάνο. Διευθύνει τη χορωδία «Μουσικά Κύματα Φιλοπρόοδου Ομίλου Υμηττού» και τη νεοσύστατη χορωδία «Αρίων» του ομώνυμου Συλλόγου Καλλιθέας, ενώ διηύθυνε τις χορωδίες «Συνταξιούχων Υπαλλήλων ΙΚΑ Αττικής», «Κεφαλληνίων και Ιθακησίων Καλλιθέας» και «Μελίσματα» της «Ζακυνθινής Εστίας Πολιτισμού Διονύσιος Ρώμας».

Κατέχει τη θέση της Γενικής Γραμματέως του Πανελλήνιου Συλλόγου Διευθυντών Χορωδιών. Υπήρξε η εμπνεύστρια, καθώς και μέλος της Οργανωτικής Επιτροπής της Πανελλαδικής Διημερίδας και του 1ου Διεθνούς Τακτικού Συνεδρίου, που διοργάνωσε η Μουσική Σχολή «Αλύπτιος» μαζί με άλλους έγκριτους φορείς. Εμπνεύστηκε έναν νέο τύπο σχολείου, τα «Σχολεία Ελεύθερης Μουσικής Πρόσβασης» [Σχολεία Ε.Μ.ΠΡΟΣ.], επιδιώκοντας να τους προσδώσει ουσιαστικά χαρακτηριστικά, που να τα διακρίνουν από τα υπόλοιπα σχολεία, χωρίς να τα στιγματίζουν.

Ο **Μιχαήλ Κεφάλας** είναι Διδάκτορας Μουσικής Σύνθεσης του Πανεπιστημίου Goldsmiths του Λονδίνου. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1966. Είναι γιος του Πέτρου Κεφάλα και της Καλλιόπης Καραμανλή, από τις Οινούσσες Χίου. Το 1994 δημιούργησε τη Μουσική Σχολή «Αλύπτιος». Έχει λάβει 25 διακρίσεις για το συνθετικό του έργο, έχει εκδώσει 14 βιβλία και έχει διαδώσει τις απόψεις του με 50 άρθρα σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια, ημερίδες, συμπόσια κ.α. Ως μέλος επιστημονικών επιτροπών Συνεδρίων, περιοδικών, του Ι.Ε.Π. και του Υπουργείου Παιδείας προωθεί ένα Καλλιτεχνικό Νομοσχέδιο που ρυθμίζει τα δικαιώματα των Α.μεΑ. Διοργάνωσε την Πανελλαδική Διημερίδα και το 1^ο Διεθνές Τακτικό Συνέδριο μαζί με την επίκουρη καθηγήτρια του Α.Π.Θ. Ντόρα Ψαλτοπούλου-Καμίνη και τη μέεστρο Σταματία Χωρεψιμά προτείνοντας, παράλληλα, τα «Σχολεία Ε.Μ.ΠΡΟΣ.» («Σχολεία Ελεύθερης Μουσικής Πρόσβασης»). Ο νέος, διεθνώς, τύπος δημόσιου συμπεριληπτικού σχολείου έχει χαρακτηριστικά που μπορούν να ανακουφίσουν τις οικογένειες με ανάπηρα παιδιά, καθώς και παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, από χρόνια σύνθετα προβλήματα, με σύνεση, μέτρο και ισορροπία για ολόκληρη την ελληνική κοινωνία.

Ο **Κωνσταντίνος Τσιμπίδας** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1977. Είναι απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, πτυχιούχος κλασικής κιθάρας και διπλωματούχος βυζαντινής μουσικής. Από το 2001 εργάστηκε ως καθηγητής μουσικής σε Ειδικά Δημοτικά Σχολεία. Έχει παρακολουθήσει σεμινάρια και συνέδρια, τόσο ως ακροατής όσο και ως εισηγητής. Είναι πρωτοψάλτης στον Ιερό Ναό Παναγίας Γρηγορούσης Μοναστηρακίου. Από το 1996 έως σήμερα εμφανίζεται σε διάφορες μουσικές σκηνές ως τραγουδιστής και κιθαριστής. Έχει συνεργαστεί με σημαντικούς μουσικούς και ερμηνευτές. Έχει κυκλοφορήσει τραγούδια του δισκογραφικά και σε όλες τις ψηφιακές πλατφόρμες. Από το 2022 είναι καλλιτεχνικός διευθυντής της μεικτής χορωδίας του Φάρου Τυφλών Ελλάδος.

17:10-18:10 Θεματική Συνεδρία 4^η - Στρογγυλή Τράπεζα

Προεδρείο: **Μαρία Αλεξάνδρου**, Πρόεδρος Τμήματος Μουσικών Σπουδών, Καθηγήτρια Ιστορικής μουσικολογίας με έμφαση τη Βυζαντινή μουσική, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και **Δημοσθένης Σπανουδάκης**, Εκπαιδευτικός μουσικής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, Διδάκτωρ, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Περίληψη 1

Δημοσθένης Σπανουδάκης, Εκπαιδευτικός μουσικής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, Διδάκτωρ, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Περίληψη 2

Δέσποινα Πλαστάρα, Μουσικοθεραπεύτρια, Υποψήφια Διδάκτωρ, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Περίληψη 3

π. Θεόδωρος Τσαμπατζίδης, Ειδικός Μουσικοπαιδαγωγός, MA Middlesex University, Διδάκτωρ Ιονίου Πανεπιστημίου.

Τίτλος Στρογγυλής Τράπεζας: Μουσική – Αναπηρία – Τεχνολογική Καινοτομία.

Τίτλος: Η μουσική ως καταλύτης νευροπλαστικότητας στην αναπηρία: Ανιχνεύοντας αρχές και απαιτήσεις για μία ανθρωποκεντρική τεχνητή νοημοσύνη

Περίληψη 1

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τη μουσική ως καταλύτη νευροπλαστικότητας σε άτομα με αναπηρία, με στόχο την ανίχνευση ιδανικών αρχών και απαιτήσεων για μια ουσιαστικά ανθρωποκεντρική αξιοποίηση της Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) στο πεδίο της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης και της φροντίδας. Η ανάλυση βασίζεται σε τεκμηριωμένα δεδομένα από τη νευροεπιστήμη της μουσικής και τη μουσικολογική έρευνα, εστιάζοντας στη μουσική ως πολυδιάστατη εμπειρία που ενεργοποιεί νευρωνικά δίκτυα, προάγει τη γνωστική επεξεργασία, ρυθμίζει τη συναισθηματική κατάσταση και ενισχύει τη λειτουργική αυτονομία σε πληθυσμούς με αναπηρία.

Η προσέγγιση αντιμετωπίζει τη μουσική όχι μόνο ως αισθητικό ή θεραπευτικό ερέθισμα, αλλά ως ενσώματη και πολιτισμικά ενταγμένη εμπειρία, ικανή να διαμορφώσει σχέσεις, ταυτότητες και κοινότητες. Μέσα από αυτό το πρίσμα, διατυπώνονται ερωτήματα ως προς τις προϋποθέσεις με τις οποίες τεχνολογικές εφαρμογές βασισμένες στην TN θα μπορούσαν να υποστηρίξουν — ή να περιορίσουν — την εκπαιδευτική και βιωματική αξία της μουσικής για άτομα με αναπηρία.

Η συμβολή δεν αποσκοπεί στην ανάπτυξη τεχνολογικών προτάσεων, αλλά επιδιώκει να ενισχύσει τον διεπιστημονικό προβληματισμό γύρω από τις συνθήκες εκείνες που θα επέτρεπαν τη σύμπραξη μουσικής, αναπηρίας και TN με τρόπους που σέβονται την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης εμπειρίας, σε περιβάλλοντα καλλιτεχνικής εκπαίδευσης και υποστηρικτικής φροντίδας που αξιοποιούν τη μουσική ως μέσο.

Λέξεις-κλειδιά: Νευροπλαστικότητα, μουσική ενασχόληση, αναπηρία, ανθρωποκεντρική τεχνητή νοημοσύνη.

Τίτλος: Μουσικο-εκπαιδευτικές προσεγγίσεις παιδιών με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος.
Μουσική διδασκαλία στην ειδική εκπαίδευση και Βυζαντινή μουσική

Περίληψη 2

Η Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) εντάσσεται στις Νευροαναπτυξιακές διαταραχές και αποτελεί μία εκ γενετής διαταραχή που ακολουθεί το άτομο δια βίου. Χαρακτηρίζεται από ελλείψεις σε δεξιότητες επικοινωνίας και εκπτώσεις σε γνωστικές, συναισθηματικές και συμπεριφορικές δεξιότητες και λειτουργίες. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία παρατηρούμε ότι η μουσική εκπαίδευση των ατόμων με αυτισμό κατά την παιδική ηλικία αποτελεί μία παρέμβαση που συμβάλει σημαντικά στη διαχείριση των δυσχερειών αυτών.

Ωστόσο, ως προς τη διδασκαλία της Βυζαντινής μουσικής σε παιδιά με αυτισμό, η βιβλιογραφία είναι περιορισμένη, γεγονός που χρήζει ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, καθώς τα στοιχεία που τη συνθέτουν (θέσεις, καταλήξεις, διαστήματα, δεσπίζοντες φθόγγοι, ισοκράτημα, κ.ά.) φαίνεται να προσδίδουν μία αίσθηση σταθερότητας και ασφάλειας στα παιδιά με αυτισμό. Η Βυζαντινή μουσική γεννήθηκε μέσα από την ορθόδοξη πίστη και συνδέεται άμεσα με την ψυχή του ανθρώπου, επιδιώκοντας την ολοκληρωτική του ανύψωση.

Στην παρούσα εισήγηση αναδεικνύεται η αξία για τη διδασκαλία της Βυζαντινής μουσικής σε παιδιά με αυτισμό. Θίγονται πτυχές για περαιτέρω έρευνα και συστηματική μελέτη της παραπάνω προβληματικής μέσα από τη χρήση διαφοροποιημένης διδασκαλίας στη μουσική εκπαίδευση, στοχεύοντας στη βελτίωση της καθημερινότητας του ατόμου.

Λέξεις-κλειδιά: Βυζαντινή μουσική, διδασκαλία, αυτισμός, εκπαίδευση.

Τίτλος: Η συμβολή των Μουσικών Σχολείων στην εκπαιδευτική ένταξη μαθητών με προβλήματα όρασης: Εμπειρίες, καλές πρακτικές και προοπτικές

Περίληψη 3

Η παρούσα εισήγηση διερευνά τον καθοριστικό ρόλο των Μουσικών Σχολείων στην εκπαιδευτική ένταξη μαθητών με προβλήματα όρασης, αναδεικνύοντας τη μουσική ως δυναμικό εργαλείο κοινωνικοποίησης, αυτοέκφρασης και ισότιμης συμμετοχής. Στο πλαίσιο της έρευνας, γίνεται ανασκόπηση της ιστορικής εξέλιξης των Μουσικών Σχολείων, με ιδιαίτερη έμφαση στη συμβολή τους στην εκπαίδευση μαθητών με ειδικές ανάγκες, τις σύγχρονες προκλήσεις και τις στρατηγικές αντιμετώπισής τους.

Η μελέτη εστιάζει στις βασικές ανάγκες και προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι μαθητές με προβλήματα όρασης στο μαθησιακό περιβάλλον, όπως η έλλειψη προσαρμοσμένου υλικού και η περιορισμένη τεχνολογική υποστήριξη, προτείνοντας συγκεκριμένες στρατηγικές επίλυσης. Παράλληλα, παρουσιάζονται καλές πρακτικές που έχουν αναπτυχθεί σε Μουσικά Σχολεία, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας προσαρμοσμένου εκπαιδευτικού υλικού και της υλοποίησης καινοτόμων Ευρωπαϊκών συνεργατικών δράσεων, όπως τα προγράμματα eTwinning με ενεργή συμμετοχή των μαθητών με προβλήματα όρασης. Επιπλέον, θίγονται οι τεχνολογικές προοπτικές αξιοποίησης της Τεχνητής Νοημοσύνης για την ενίσχυση της μουσικής μάθησης με όρους προσβασιμότητας και εξατομίκευσης και αναδεικνύονται τρόποι αξιοποίησης της βυζαντινής μουσικής σημειογραφίας μέσω προσαρμοσμένων μορφών κώδικα eBraille.

Η μελέτη υπογραμμίζει τη δυναμική των Μουσικών Σχολείων ως χώρων δημιουργικής ένταξης, προτείνοντας μια ολιστική προσέγγιση για νέου τύπου Σχολεία που ενσωματώνει παιδαγωγικές μεθόδους, πολιτισμική δημιουργία και τεχνολογική καινοτομία. Οι προτεινόμενες πρακτικές και εργαλεία αποσκοπούν στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου, ισότιμου και καθολικά προσβάσιμου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος στη μουσική εκπαίδευση, καθώς και στη θεσμοθέτηση στρατηγικών για Σχολεία Ελεύθερης Μουσικής Πρόσβασης.

Λέξεις-κλειδιά: Συμπερίληψη, μουσικά σχολεία, προβλήματα όρασης, μουσική εκπαίδευση, προσβασιμότητα, Τεχνητή Νοημοσύνη.

Βιογραφικά

Ο **Δημοσθένης Π. Σπανουδάκης** είναι Διδάκτωρ του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.) και Μεταδιδακτορικός Ερευνητής στο ίδιο Τμήμα στον τομέα της Βυζαντινής Μουσικής. Η ερευνητική του δραστηριότητα επικεντρώνεται στη μουσικολογική ανάλυση, τη νευροεπιστήμη της μουσικής και τη θεραπευτική διάσταση της μουσικής. Έχει διδάξει μαθήματα στο πεδίο της Βυζαντινής Μουσικής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. (2019 & 2022-2025) και στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου (2022-2025) ως πανεπιστημιακός συνεργάτης. Διαθέτει πολυετή εμπειρία στη διεπιστημονική έρευνα και έχει πραγματοποιήσει εισηγήσεις σε διεθνή ιατρικά και μουσικολογικά συνέδρια, καθώς και δημοσιεύσεις σε έγκριτα επιστημονικά περιοδικά.

Η **Δέσποινα Πλαστάρα** είναι απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.). Έχει παρακολουθήσει με επιτυχία το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Μουσική και Κοινωνία με ειδίκευση στη Μουσικοθεραπεία». Επίσης, έχει ολοκληρώσει το Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Η Βυζαντινή Μουσική Επιστήμη και Καλλιτεχνική Δημιουργία», όπου παρουσίασε την εργασία «Βυζαντινή Μουσική και η Ψυχοθεραπευτική της αξία σε άτομα με ειδικές ανάγκες». Είναι Διπλωματούχος της Βυζαντινής μουσικής και πτυχιούχος Αντίστιξης. Από το 2018 εργάζεται ως καθηγήτρια μουσικής στην Πρωτοβάθμια, στη Δευτεροβάθμια και στη Μεταδευτεροβάθμια Εκπαίδευση, και από το 2018 διευθύνει τη Χορωδία της Ιεράς Μητροπόλεως Τρίκκης, Γαρδικίου και Πύλης. Από το 2023 είναι υποψήφια Διδάκτωρ του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. στη Βυζαντινή Μουσικολογία.

Ο **Δρ. π. Θεόδωρος Τσαμπατζίδης** είναι αριστούχος πτυχιούχος της Ανώτατης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης, Ειδικός Μουσικοπαιδαγωγός και Διδάκτωρ Μουσικολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου με αντικείμενο τα καταγραφικά συστήματα διδασκαλίας μουσικής σε μαθητές με προβλήματα όρασης. Ολοκλήρωσε με διάκριση μεταπτυχιακές σπουδές στο Middlesex University στην Ειδική Αγωγή και Μουσική Εκπαίδευση, ως υπότροφος της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος. Είναι μόνιμος καθηγητής μουσικής στο Μουσικό Σχολείο Θεσσαλονίκης. Έγγαμος εφημέριος, Γενικός Υπεύθυνος στο Προκόπειο Πολυδύναμο Κέντρο της Ιεράς Μητροπόλεως Νέας Κρήνης & Καλαμαριάς και Διευθυντής της Νεανικής Χορωδίας και Ορχήστρας, παρουσιάζοντας σειρά πρωτότυπων συναυλιών και ηχογραφήσεων στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Συνεργάζεται ως ειδικός επιστήμονας με το Ι.Ε.Π. (Προγράμματα Σπουδών Μουσικών Σχολείων, Εισαγωγική Επιμόρφωση, Νέα Προγράμματα Σπουδών Μουσικής και Ψηφιακό Σχολείο) καθώς και με το Ι.Π.Ε. της Αρχιεπισκοπής Αθηνών. Έχει λάβει βραβεία Αριστείας και Καινοτομίας στην Εκπαίδευση και Εθνικά βραβεία υλοποίησης Προγραμμάτων e-Twinning. Συμμετέχει ως εισηγητής σε σειρά συνεδρίων στην Ελλάδα και το εξωτερικό δημοσιεύοντας σειρά επιστημονικών άρθρων σε έγκριτα περιοδικά.

18:40-19:00 Θεματική Συνεδρία 5^η

Προεδρείο: **Σταματία Χωρεψιμά**, Μαέστρος, διευθύντρια χορωδιών,
Γενική Γραμματέας του Πανελληνίου Συλλόγου Διευθυντών Χορωδιών

Πελίνα Ευαγγέλου, Μουσικοθεραπεύτρια, Συνιδρύτρια των Special Musicians, Αντιπρόεδρος και Ιδρυτικό μέλος του Ελληνικού Συλλόγου Πτυχιούχων Επαγγελματιών Μουσικοθεραπευτών.

Τίτλος: Συμπεριληπτική Παράσταση Κοινοτικής Μουσικοθεραπείας του «Κέντρου Μουσικοθεραπείας και Μουσικού Εργαστηρίου» του Οργανισμού SPECIAL MUSICIANS

Περίληψη

Στην Συμπεριληπτική Μουσική Παράσταση θα εμφανιστούν συμμετέχοντες στα προγράμματα Κοινοτικής Μουσικοθεραπείας του Οργανισμού Special Musicians και μουσικοί με και χωρίς αναπηρία. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει τραγούδια που έχουν επιλέξει οι ίδιοι οι ερμηνευτές.

Ο Κοινωφελής Οργανισμός Special Musicians παρέχει εξειδικευμένα προγράμματα Μουσικοθεραπείας, Μουσικής Εκπαίδευσης και Καλλιτεχνικής Έκφρασης - στο πλαίσιο της Κοινοτικής Μουσικοθεραπείας και της Κοινοτικής Μουσικής - σε άτομα με αναπηρία ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και σε άλλες ευάλωτες ομάδες πληθυσμού. Επίσης, σχεδιάζει και υλοποιεί συμπεριληπτικές πολιτιστικές δράσεις, όπως συναυλίες με τη συμμετοχή ατόμων με και χωρίς αναπηρία. Κύριοι στόχοι του είναι: η ενδυνάμωση των ατόμων και η βελτίωση των επικοινωνιακών, κοινωνικών, συναισθηματικών, γνωστικών και κινητικών δεξιοτήτων τους, η συμβολή στην κοινωνική ενσωμάτωσή τους και στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής τους, η προαγωγή της ισότιμης συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό και η προώθηση της αλλαγής στην οπτική και την αντίληψη της κοινωνίας μας για τη διαφορετικότητα.

Σημαντική δράση του είναι η δημιουργία του Μουσικού Συνόλου Ατόμων με και χωρίς Αναπηρία "Mix n' Match", μέλη του οποίου είναι νέοι με αναπηρία, όπως: απώλεια όρασης, νοητική αναπηρία και αυτισμό και μουσικοί χωρίς αναπηρία. Το διάστημα 2023 - 2025 ο Special Musicians πραγματοποίησε 7 συναυλίες σε 5 Δήμους, με τη συμμετοχή συνολικά 23 ατόμων με αναπηρία και 19 μουσικών χωρίς αναπηρία, μεταξύ των οποίων και διακεκριμένοι καλλιτέχνες. Συναυλίες: Τεχνόπολη Δήμου Αθηναίων 2ο & 3ο Nevronas Festival, Πολιτιστικό Κέντρο Δήμου Ελληνικού-Αργυρούπολης «Μίκης Θεοδωράκης», Δημοτικό Θέατρο Αγ. Δημητρίου «Μελίνα Μερκούρη», Αίθουσα Συναυλιών Φίλιππος Νάκας, Άλσος Περιστερίου, 44ο Φεστιβάλ Παιδιού Δήμου Πεύκης-Λυκόβρυσης.

Λέξεις-κλειδιά: Κοινοτική Μουσικοθεραπεία, Προσωπική Ανάπτυξη, Καλλιτεχνική Έκφραση, Κοινωνική Ενσωμάτωση, Αναβάθμιση της Ποιότητας Ζωής.

Βιογραφικό

Η **Πελίνα Ευαγγέλου** είναι Μουσικοθεραπεύτρια, Συνιδρύτρια του κοινωφελούς οργανισμού Special Musicians και Διευθύντρια του «Κέντρου Μουσικοθεραπείας και Μουσικού Εργαστηρίου» των Special Musicians στον Άλιμο, Υπεύθυνη του Τομέα Μουσικοθεραπείας του Ωδείου Φίλιππος Νάκας από την έναρξή του το 2012, Αντιπρόεδρος και Ιδρυτικό μέλος του Ελληνικού Συλλόγου Πτυχιούχων Επαγγελματιών Μουσικοθεραπευτών, και Δημιουργός και Καλλιτεχνική Διευθύντρια των Μουσικών Συνόλων Ατόμων με και χωρίς Αναπηρία «Ονειρέματα» (2009-2020) και "Mix n' Match" των Special Musicians (2023-σήμερα). Από το 2001 έως σήμερα εργάζεται με άτομα όλων των ηλικιών με: Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος, ΔΕΠΥ, νοητική, αισθητηριακή ή κινητική αναπηρία, συναισθηματικές, αγγώδεις και νευρολογικές διαταραχές. Έχει συμμετάσχει ως εισηγήτρια σε παγκόσμια συνέδρια και ημερίδες, ενώ κείμενά της έχουν εκδοθεί σε βιβλία και επιστημονικές εκδόσεις. Το 2020 το έργο της στην Κοινοτική Μουσικοθεραπεία δημοσιεύθηκε στην διεθνή έκδοση για την επέτειο των 75 χρόνων του ΟΗΕ "Music as a Global Resource Compendium" ανάμεσα σε 109 επιλεγμένα έργα από 54 χώρες.

19:00-19:10 Ερωτήσεις ακροατηρίου

19:10-19:40 ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

19:40-20:30 Εργαστήριο 2

Προεδρείο: **Πελίνα Ευαγγέλου**, Μουσικοθεραπεύτρια, Συνιδρύτρια των Special Musicians, Αντιπρόεδρος και Ιδρυτικό μέλος του Ελληνικού Συλλόγου Πτυχιούχων Επαγγελματιών Μουσικοθεραπευτών.

Τίτλος: Συναυλία του «Κέντρου Μουσικοθεραπείας και Μουσικού Εργαστηρίου» του Κοινωνικού Οργανισμού SPECIAL MUSICIANS

Μουσικό Πρόγραμμα

1. **Παναγιώτης Παπαπανάγου**, πιάνο: «Αστέρι μου, φεγγάρι μου (Αγάπη μου)», Γ. Θεοδωράκης, Μ. Θεοδωράκης
2. **Φωτεινή Καραγκέλη**, τραγούδι: «Εγώ δεν πιστεύω», Μ. Ρίζου
3. **Μαρία Πόθου**, τραγούδι: «Κέλομαί σε γογγύλα», Σαπφώ, Μ. Χατζιδάκις
4. **Στέλιος Γκρέκας**, τραγούδι και πιάνο: «Πως να σωπάσω», Κ. Κινδύνης, Στ. Ξαρχάκος
5. **Νάνσυ Χήρα**, τραγούδι: «Στην ψυχή μου κεραυνός», Στίχοι - Μουσική: Νάνσυ Χήρα. Το τραγούδι γράφτηκε στο πλαίσιο συνεδριών Μουσικοθεραπείας
6. **Βάσια Τουζοπούλου**, τραγούδι: «Τα μαγικά φτερά», Ν. Μωραΐτης, Γ. Κυριάκος
7. **Μαρία Πόθου - Πελίνα Ευαγγέλου**, τραγούδι: «Της αγάπης αίματα», Οδ. Ελύτης, Μ. Θεοδωράκης
8. **Στέλιος Γκρέκας**, τραγούδι και πιάνο: «Ο γκρεμός», Λ. Στρογγυλός, Μ. Χατζιδάκις

*Καλλιτεχνική Διεύθυνση - Διδασκαλία Τραγουδιών -
Υπεύθυνη Μουσικοθεραπεύτρια: Πελίνα Ευαγγέλου*

*Μπουζούκι: Ηλίας Καραγγέλης
Ηλεκτρικό μπάσο: Παναγιώτης Μούσουρας
Πιάνο: Στέλιος Γκρέκας, Πελίνα Ευαγγέλου*

Βιογραφικό

Ο Οργανισμός **Special Musicians** ιδρύθηκε το 2024 από τη μουσικοθεραπεύτρια Πελίνα Ευαγγέλου και παρέχει εξειδικευμένα προγράμματα Μουσικοθεραπείας, Μουσικής Εκπαίδευσης και Καλλιτεχνικής Έκφρασης σε άτομα όλων των ηλικιών με: Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος, Νοητική Αναπηρία, ΔΕΠ/Υ, Ειδικές Μαθησιακές Διαταραχές, Αισθητηριακή/Κινητική αναπηρία, Συναισθηματικές/Αγχώδεις Διαταραχές, Νευρολογικές Παθήσεις και σε άλλες ευάλωτες ομάδες πληθυσμού. Τα προγράμματα διεξάγονται: στο «Κέντρο Μουσικοθεραπείας και Μουσικό Εργαστήρι» των Special Musicians στον Άλιμο, κατ' οίκον και μέσω διαδικτύου. Επίσης, το Special Musicians σχεδιάζει και υλοποιεί συμπεριληπτικές πολιτιστικές δράσεις, όπως συναυλίες με τη συμμετοχή ατόμων με και χωρίς αναπηρία, με κύριους στόχους την ενδυνάμωση και κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων. Σημαντική δράση του είναι η δημιουργία του Συμπεριληπτικού Μουσικού Συνόλου "Mix n' Match". Το σύνολο διαθέτει υψηλό μουσικό επίπεδο. Έως σήμερα το Special Musicians έχει πραγματοποιήσει 7 συναυλίες σε 5 Δήμους, με τη συμμετοχή συνολικά 23 ατόμων με αναπηρία και 19 μουσικών χωρίς αναπηρία, μεταξύ των οποίων και διακεκριμένοι καλλιτέχνες.

ΤΕΛΟΣ ΠΡΩΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Κυριακή 7 Σεπτεμβρίου 2025

10:00-10:20 Η Τέχνη ως Γλώσσα Χωρίς Όρια: Προσβασιμότητα, Νοηματική Γλώσσα και Τεχνητή Νοημοσύνη στην Καλλιτεχνική Εκπαίδευση

Προσκεκλημένος ομιλητής: Γιώργος Στάθης, Ιδρυτής της HandsUp Agency, Πρόεδρος του Σωματείου Διερμηνέων Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας

Περίληψη

Στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης, η καλλιτεχνική εκπαίδευση καλείται να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο της, όχι μόνο ως φορέας δημιουργίας και αισθητικής καλλιέργειας, αλλά και ως πεδίο κοινωνικής ένταξης και ισότητας. Ο Γιώργος Στάθης, ιδρυτής της HandsUp Agency, Πρόεδρος του Σωματείου Διερμηνέων Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας και υποψήφιος διδάκτορας του Τμήματος Διερμηνείας και Μετάφρασης του Ιονίου Πανεπιστημίου, εστιάζει την ερευνητική του δραστηριότητα στη διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα και την προσβασιμότητα των ατόμων με ακουστική αναπηρία σε πολιτιστικούς χώρους.

Η ομιλία αναδεικνύει τη δύναμη της τέχνης ως γλώσσας που υπερβαίνει τα όρια του ήχου, δημιουργώντας γέφυρες επικοινωνίας ανάμεσα σε διαφορετικές κοινότητες. Μέσα από παραδείγματα καλών πρακτικών, εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης και προσωπικής εμπειρίας, παρουσιάζονται τρόποι με τους οποίους η Τεχνολογία μπορεί να λειτουργήσει ως σύμμαχος της Συμπερίληψης, και όχι ως παράγοντας αποκλεισμού.

Το κοινό θα έρθει σε επαφή με πρακτικά εργαλεία, μεθοδολογίες και εμπνευστικές ιστορίες που αποδεικνύουν ότι η πρόσβαση στην Τέχνη δεν είναι πολυτέλεια, αλλά θεμελιώδες δικαίωμα. Η ομιλία αποτελεί ανοιχτή πρόσκληση για συνεργασία και συλλογική δράση, με στόχο τη δημιουργία ενός πολιτιστικού τοπίου, όπου η δημιουργικότητα και η έκφραση είναι κτήμα όλων, χωρίς φραγμούς, χωρίς διακρίσεις, χωρίς όρια.

Βιογραφικό

Ο **Γιώργος Στάθης** είναι επαγγελματίας διερμηνέας Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας από το 2013, απόφοιτος του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει αποκτήσει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, με ειδίκευση στις Διεθνείς Σχέσεις και Ευρωπαϊκές Πολιτικές με έμφαση στην προσβασιμότητα, ενώ είναι υποψήφιος Διδάκτορας στο Τμήμα Διερμηνείας & Μετάφρασης του Ιονίου Πανεπιστημίου.

Το 2017 ίδρυσε την HandsUp Agency, το πρώτο πρακτορείο διερμηνέων νοηματικής στην Ελλάδα. Το πρακτορείο έχει υλοποιήσει πρωτοποριακές δράσεις στον τομέα της προσβασιμότητας, όπως η συνεργασία με το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης και το καινοτόμο έργο aiD, που αφορά την αυτόματη μετάφραση στη νοηματική γλώσσα μέσω Τεχνητής Νοημοσύνης, σε συνεργασία με το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Το 2019 εξελέγη Πρόεδρος του Σωματείου Διερμηνέων Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας, ενώ από το 2020 είναι Γενικός Γραμματέας του European Forum of Sign Language Interpreters (efsli). Το 2016 υπήρξε συντονιστής του συνεδρίου efsli στην Αθήνα, ενώ το 2023 και το 2025 ήταν επικεφαλής της οργανωτικής επιτροπής του ευρωπαϊκού και του 1ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Διερμηνέων Ε.Ν.Γ., αντίστοιχα.

Το 2022 συμμετείχε ως μέλος στην Τακτική Ομάδα Εργασίας του Υπουργείου Εργασίας για την Ανεξάρτητη Διαβίωση και τη Συμπερίληψη των Ατόμων με Αναπηρία στην Κοινότητα, ολοκληρώνοντας τη θητεία του με ενεργή συμβολή στον σχεδιασμό πολιτικών ένταξης.

Είναι, επίσης, συγγραφέας στον συλλογικό ψηφιακό τόμο «Μουσεία και αισθήσεις: Σχεδιάζοντας κουλτούρα χωρίς αποκλεισμούς», που κυκλοφορεί από τις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, με αντικείμενο την προσβασιμότητα στον Πολιτισμό.

Συνεργάζεται με την Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος, το Εθνικό Ίδρυμα Κωφών και πολιτιστικούς και δημόσιους φορείς, ενώ είναι σταθερός διερμηνέας για το ειδικό δελτίο ειδήσεων στη Νοηματική του τηλεοπτικού σταθμού ANT1.

10:20-11:00 Θεματική Συνεδρία 1^η

Προεδρείο: **Θανάσης Δρίτσας**, Αναπληρωτής Διευθυντής, Ωνάσειο Καρδιοχειρουργικό Κέντρο, διακεκριμένο μέλος της Διεθνούς Ένωσης Μουσικής και Ιατρικής (IAMM), συγγραφέας

Περίληψη 1

Άννα Λάζου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Αισθητικής των Παραστατικών Τεχνών, Τμήμα Φιλοσοφίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Περίληψη 2

Δημήτριος Βασιλάκης, Σαξοφωνίστας, συνθέτης, ποιητής, ακαδημαϊκός ερευνητής και διδάσκων στον μεταπτυχιακό κύκλο σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Τίτλος: Το ψηφιακό αποτύπωμα της αρχαίας όρχησης: Προτάσεις βάσει των πρόσφατων ερευνών

Περίληψη 1

Υπόθεση εργασίας στην αναβίωση των αρχαίων αθλητικοκαλλιτεχνικών δρωμένων, είναι να δείξουμε ότι η έρευνα για τις τέχνες διαφέρει μεν από την ακαδημαϊκή ή επιστημονική έρευνα, αλλά μπορεί να συνεισφέρει τα μέγιστα σε αυτήν, διότι η τέχνη γενικά και η τέχνη του χορού ειδικότερα, μεταξύ των άλλων αποτελεί ένα παραδειγματικό κώδικα μεταφοράς και ανάδυσης πρωτότυπων εννοιών και στοχασμών. Σύμφωνα με τον Henk Borgdorff (2006· 2012), η καλλιτεχνική έρευνα μπορεί να χαρακτηριστεί ως εφαρμοσμένη έρευνα με τη στενότερη έννοια του όρου. Σε αυτό το είδος έρευνας, η τέχνη δεν είναι τόσο το αντικείμενο, αλλά στόχος και διαδικασία της έρευνας, η οποία παρέχει τις γνώσεις και τα μέσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε συγκεκριμένες δημιουργικές πρακτικές. Ο συνδυασμός μάλιστα των δεδομένων αυτών έχει ως αποτέλεσμα να καταδείξει και να τεκμηριώσει την σύγχρονη σημασία της μελέτης του αρχαίου ελληνικού χορού και να προετοιμάσει ένα ολοκληρωμένο syllabus της διδασκαλίας του σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες και στη δια βίου μάθηση. Αυτός είναι και ο σκοπός εφαρμογής των εργαλείων της ψηφιακής τεχνολογίας (VR, AR, MR, "Human-AI co- dancing") και της Τεχνητής Νοημοσύνης γενικότερα στο πεδίο της μελέτης, θεωρίας και πράξης, της αρχαίας όρχησης (Λάζου κ.ά. 2024). Για την υλοποίηση του φιλόδοξου σχεδίου μας που συνεχίζει τις μακροχρόνιες προσπάθειές μας λαμβάνουμε υπόψη πολύ πρόσφατα ευρήματα τεσσάρων ξενόγλωσσων και τριών ελληνικών ερευνών που αφορούν στην όρχηση και στην Τεχνολογία αιχμής.

Λέξεις-κλειδιά: Ψηφιακό αποτύπωμα, αρχαία όρχηση, syllabus, δια βίου μάθηση, VR, AR, MR, "Human-AI co- dancing", Τεχνητή Νοημοσύνη.

Περίληψη 2

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζουμε μια εφαρμογή του Jazz Mapping, μιας καινοτόμου και συστηματικής προσέγγισης για την εξερεύνηση και τη χαρτογράφηση του αυτοσχεδιασμού της τζαζ μέσω της κατηγοριοποίησης και της ιεραρχικής κατάταξης των στοιχείων των τζαζ αυτοσχεδιασμών με βάση τη σημασία τους. Παρουσιάζουμε επίσης ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο και το σχετικό API (Application Programming Interface), που έχει σχεδιαστεί για να εμπλουτίσει την κατανόηση του αυτοσχεδιασμού της τζαζ.

Η εφαρμογή της συντακτικής και συμβολικής ανάλυσης σύμφωνα με τη μέθοδο του Jazz Mapping οδήγησε στη δημιουργία μιας καινοτόμου βάσης δεδομένων για τη τζαζ. Η δημιουργία αυτής της βάσης δεδομένων εξυπηρετεί τέσσερις συγκεκριμένους σκοπούς:

- 1) να βοηθήσει στην παιδαγωγική, συγκεντρώνοντας έναν μεγάλο αριθμό φράσεων, μανιερισμών και μουσικών ιδεών των μεγάλων παικτών της τζαζ, που θα χρησιμεύσουν ως παραδείγματα ύφους και γλώσσας για να βοηθήσουν τους αυτοσχεδιαστές της τζαζ στην εξέλιξή τους,
- 2) επιδιώκει να ενθαρρύνει την εξερεύνηση και τον πειραματισμό με τη χρήση τεχνητής νοημοσύνης και γενετικών αλγορίθμων για τον τζαζ αυτοσχεδιασμό,
- 3) να αναδείξει τον αφηγηματικό χαρακτήρα της τζαζ και
- 4) να αναδείξει την σύνδεση του αυτοσχεδιασμού της τζαζ με παρόμοιους μηχανισμούς που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή φυσικής γλώσσας.

Η προσέγγιση αυτή αντικατοπτρίζει τις δημιουργικές δυνάμεις που συναντώνται σε άλλους τομείς της ανθρώπινης καλλιτεχνικής έκφρασης, όπως η “stand-up” παράσταση ενός ηθοποιού, ο αυτοσχεδιασμός ενός χορευτή ή η αφήγηση ενός ρήτορα.

Λέξεις-κλειδιά: *Jazz Mapping, Application Programming Interface, καινοτόμος βάση δεδομένων, αυτοσχεδιαστές της τζαζ, τεχνητή νοημοσύνη και γενετικοί αλγόριθμοι, παραγωγή φυσικής γλώσσας, ανθρώπινη καλλιτεχνική έκφραση.*

Βιογραφικά

Η **Αννα Λάζου** είναι Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Αισθητικής των Παραστατικών Τεχνών στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Φιλοσοφίας, Διδάκτορας Φιλοσοφίας του Τμήματος ΦΠΨ του ΕΚΠΑ (*Ανθρωπος, Φύση και Πράξη*, 2006). Διευθύνει το Εργαστήριο Φιλοσοφίας & Τέχνης ΕΚΠΑ-Phil.Art.Lab από το Γενάρη 2022

(προσωρινός ιστότοπος <https://www.facebook.com/philosophy.art.seminars/>).

Διευθύνει την διετή περιοδική έκδοση *P.A.Th. (Φιλοσοφία, τέχνη, θεραπεία)* 2020 κ.ε. ISSN 2732-7345, ISSN 2732-7353 (ηλεκτρονική έκδοση/online)

https://www.researchgate.net/publication/358057782_PATH_1_FULL_Repaired, https://www.researchgate.net/publication/358079100_PATH_1_SPECIAL_EDITION.-

Πρόσφατες δημοσιεύσεις της: *Αρχαία Όρχηση. Θεωρία & πράξη* (2024), “Philosophical Games in Primary Education: An Interdisciplinary Approach” (2022), “The Concept of *Therapy* in Ancient Greek Texts and Dance Practices” (2021), «Παιγνίδι, μέτρο, αρμονία: το βίωμα του χρόνου στην ποιητική σκέψη» (2020), «Η πλατωνική όρχηση σήμερα I: Φιλοσοφικές προϋποθέσεις & εφαρμογές» (2020), «Ο χορός ως αντικείμενο επιστημονικής έρευνας και φιλοσοφίας. Προλεγόμενα» (2020), “Man and Measure: Comments on the Crisis of Civilization” (2017) και παλαιότερα: “Justice as Therapy-Justice for Therapy (Θεραπευτική Δικαιοσύνη)” (2000), «Ψυχογονικά Γεγονότα και η επί σκηνής δράση του ηθοποιού», (2008) και «The Diachronic Character of the Dionysian» (2010), «Ancient Myths, Traditional Civilization and Contemporary Dance Theatre», (2011), κ.ά. Σχετική δημοσίευση “The Concept of *Therapy* in Ancient Greek Texts and Dance Practices” *Annals of Bioethics & Clinical Applications*, Vol. 4, Issue 3, August 2021, p1-10 DOI: [10.23880/abca-16000189](https://doi.org/10.23880/abca-16000189).

Ο **Δημήτρης Βασιλάκης** είναι ένας διεθνώς αναγνωρισμένος Έλληνας σαξοφωνίστας, συνθέτης, ποιητής και ακαδημαϊκός ερευνητής με βραβευμένες ηχογραφήσεις για την ιστορική εταιρεία της τζαζ Candid Records.

Με εμφανίσεις μεταξύ άλλων στη Νέα Υόρκη στο Dizzy' s Club - Jazz at The Lincoln Center, Birdland, Nublu, Zinc, Smalls, και στα Yale, Natural History Museum DC Smithsonian Institute, Jazz Showcase Chicago, Onassis Cultural Centre NY, London Jazz Festival Ronnie Scott's και σε μεγάλα φεστιβάλ.

Δίδαξε στα Πανεπιστήμια Yale, Queens, Skidmore, Columbia, DePaul, Georgia Tech, Paris Conservatoire, Singularity, Αριστοτέλειο και Μακεδονία, ενώ από το 2017 είναι ερευνητής και διδάσκων στον μεταπτυχιακό κύκλο σπουδών του Ε.Κ.Π.Α., σχετικά με τζαζ αυτοσχεδιασμό και Τεχνητή Νοημοσύνη.

Έπαιξε/ηχογράφησε με μεγάλους της τζαζ: David Liebman, Jeff "Tain" Watts, Abdullah Ibrahim, Ralph Peterson, Dave Kikoski, Andy Sheppard, Adam Nussbaum, Benito Gonzalez, Jamie Cullum, Espen Berg.

Ιδρυτής/διευθυντής του Διεθνούς Φεστιβάλ Τζαζ της Ρόδου και του Νοτίου Αιγαίου σε αδελφοποίηση με τα Φεστιβάλ Τζαζ του Bodrum, Αθήνας και Λεμεσού.

Έχει εκδώσει 3 ποιητικές συλλογές, «88 εν κινήσει» εκδόσεις Αίτιον 2016, «anacoda» εκδόσεις Γαβριηλίδης 2018, «μαγικό χαλί» εκδόσεις Ιωλκός 2024.

11:10-12:00 Θεματική Συνεδρία 2^η – Εργαστήριο 1

Προεδρείο: Σταματία Χωρεψιμά, Μαέστρος, διευθύντρια χορωδιών, Γενική Γραμματέας του Πανελληνίου Συλλόγου Διευθυντών Χορωδιών

Δέσποινα Νταντή, Απόφοιτη Τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Πειραιά, Ιδρύτρια ΑΜΚΕ «Ιοί και Κόρες»

Τίτλος: Όλοι δημιουργοί, όλοι ορατοί – με όχημα την Τεχνητή Νοημοσύνη.
Από τη φαντασία στη δράση: Τεχνητή Νοημοσύνη ως εργαλείο έκφρασης και ενδυνάμωσης για άτομα με αναπηρία.

Περίληψη

Στο εργαστήριο αυτό παρουσιάζεται μια βιωματική και καλλιτεχνική εμπειρία από τη δράση της ΑΜΚΕ «Ιοί και Κόρες», μιας ομάδας ενηλίκων ατόμων με αναπηρία που συναντιούνται καθημερινά διαδικτυακά από το 2020, συνθέτοντας έναν ζωντανό χώρο μάθησης, επικοινωνίας και τέχνης.

Ξεκινώντας από την ανάγκη για επικοινωνία και δημιουργική έκφραση, τα μέλη της ομάδας αξιοποιούν εργαλεία Τεχνητής Νοημοσύνης (γεννήτριες εικόνας, μουσικής, κειμένου κ.ά.) για να παράγουν παραμύθια, χρωμοβιβλία, εκπαιδευτικά παιχνίδια, ψηφιακά έργα τέχνης, παρουσιάσεις και τραγούδια. Η Τεχνητή Νοημοσύνη γίνεται ένα προσβάσιμο εργαλείο δημιουργίας χωρίς περιορισμούς, επιτρέποντας σε κάθε συμμετέχοντα να βιώσει τον ρόλο του δημιουργού, παρά τις κινητικές ή λεκτικές δυσκολίες.

Το εργαστήριο θα αναδείξει, επίσης, το όραμα για τη δημιουργία του *DAN TV – DisAbility Arts Network*, του πρώτου διαδικτυακού Πολιτιστικού Σταθμού στην Ελλάδα που δίνει ρόλο δημιουργού σε άτομα με αναπηρία. Πρόκειται για μια πρωτοβουλία που φιλοδοξεί να προβάλει τις δημιουργίες της Κοινότητας, να φιλοξενεί εκπομπές, μαθήματα, παιχνίδια και αφιερώματα γύρω από την τέχνη, την εκπαίδευση και τη συμπερίληψη.

Μέσα από αυτή τη βιωματική προσέγγιση, το εργαστήριο δείχνει πώς η φαντασία και η τεχνολογία, όταν έχουν ως όραμα την έκφραση και τη δημιουργία, μπορούν να μεταμορφώσουν την εκπαίδευση και τη ζωή.

Λέξεις-κλειδιά: Διαδικτυακή Κοινότητα ΑμεΑ, βιωματική, καλλιτεχνική εμπειρία, Τεχνητή Νοημοσύνη, *DAN TV – DisAbility Arts Network*.

Βιογραφικό

Η **Δέσποινα Νταντή**, ιδρύτρια και συντονίστρια δράσεων της Α.Μ.Κ.Ε. «Ιοί και Κόρες» (ΙΚΑμεΑ), πιστεύει πως η δημιουργία δεν έχει όρια. Απόφοιτη του Τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πειραιά, ξεκίνησε το 1999 ως αναπληρώτρια καθηγήτρια πληροφορικής στην Κρήτη και την Αθήνα. Το 2007 εισήλθε στον κόσμο της αναπηρίας, εκπαιδεύοντας ενήλικα άτομα με εγκεφαλική παράλυση στην Εταιρεία Προστασίας Σπαστικών, μια εμπειρία που της άνοιξε νέους δρόμους έμπνευσης. Από το 2020, με την Α.Μ.Κ.Ε. έχει υλοποιήσει καλλιτεχνικά έργα και δράσεις, όπως δύο θεατρικές παραστάσεις, έχει συμμετάσχει σε τέσσερις παραστάσεις χορού, την έκδοση ενός παραμυθιού και έντεκα χρωμοβιβλίων, καθώς και μουσικές δημιουργίες με τη χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης. Στόχος της είναι να αναδείξει την Τεχνητή Νοημοσύνη ως όχημα έκφρασης, ενδυνάμωσης και δημιουργίας χωρίς περιορισμούς, με όραμα τη δημιουργία του *DAN TV – DisAbility Arts Network*, του πρώτου διαδικτυακού Πολιτιστικού Σταθμού στην Ελλάδα, αφιερωμένου στην Τέχνη και την ορατότητα ατόμων με αναπηρία.

12:00-12:15 Προσβάσιμες λύσεις λογισμικού από την εταιρεία Dancing Dots και απαντήσεις για το πώς τα άτομα με οπτικές αναπηρίες θα μπορούσαν να αποκτήσουν τις ίδιες δεξιότητες με τους βλέποντες μέσα από ένα αποτελεσματικό σχέδιο δράσης.

Προσκεκλημένος ομιλητής: Bill McCann, Προγραμματιστής, Ιδρυτής και Πρόεδρος της Εταιρείας Dancing Dots Braille Music (παρουσίαση με βίντεο)

Περίληψη

Μετά την παρουσίαση ενός γενικού πλαισίου συνιστώμενων ενεργειών, ο εισηγητής θα επιδείξει συνοπτικά προσβάσιμες λύσεις λογισμικού, που δημιουργήθηκαν από την εταιρεία του Dancing Dots, η οποία έχει αυξήσει σημαντικά την προσβασιμότητα και την ανεξαρτησία για τους μουσικούς, που είναι τυφλοί ή έχουν χαμηλή όραση, για πάνω από τριάντα χρόνια τώρα.

Πριν προτείνει ένα σχέδιο για τον εκσυγχρονισμό των Ιδρυμάτων, των Υποδομών και των Τεχνολογιών, ο McCann μας καλεί να θέσουμε πρώτα μερικές βασικές ερωτήσεις στον εαυτό μας. Πιστεύουμε πραγματικά ότι οι σπουδαστές με οπτικές αναπηρίες μπορούν να εγγραφούν και να ολοκληρώσουν με επιτυχία μαθήματα μουσικής παράλληλα με τους βλέποντες συναδέλφους τους και, με τις κατάλληλες και λογικές διευκολύνσεις, να αποκτήσουν τις ίδιες δεξιότητες που απαιτούνται από αυτούς; Μπορούμε να τους δώσουμε την ίδια πιθανότητα επιτυχίας με τα βλέποντα μέλη του μαθήματος; Μόλις υιοθετήσουμε μια στάση ότι η επιτυχία είναι εφικτή τόσο για τους εκπαιδευτικούς όσο και για τους εμπλεκόμενους μαθητές, μπορούμε να σχηματίσουμε ένα αποτελεσματικό σχέδιο δράσης.

Άλλα βασικά ερωτήματα: Πώς διεξάγουμε μια δίκαιη και ακριβή αξιολόγηση της δυνατότητας ενός μαθητή να πετύχει; Πώς μπορούμε να πραγματοποιήσουμε μια δίκαιη ακρόαση; Σε γενικές γραμμές, πώς μπορούμε να προετοιμάσουμε τον μαθητή για να έχει καλύτερες πιθανότητες επιτυχίας;

Για τους υποψηφίους που δεν γίνονται δεκτοί σε πρόγραμμα μαθημάτων ή σπουδών, ποιες διορθωτικές ενέργειες μπορούμε να προτείνουμε για να υποστηρίξουμε και να βοηθήσουμε τον μουσικό να προετοιμαστεί για επιτυχή εισαγωγή; Ακόμη πιο θεμελιωδώς, ποιες αλλαγές μπορούμε να κάνουμε στη Μουσική Εκπαίδευση σε πολύ βασικό και στοιχειώδες επίπεδο για την οικοδόμηση των θεμελιωδών δεξιοτήτων που απαιτούνται για την προώθηση της μουσικής αριστείας για τους μουσικούς με προβλήματα όρασης;

Λέξεις-κλειδιά: *Dancing Dots, οπτικές αναπηρίες, προσβάσιμες λύσεις λογισμικού, αποτελεσματικό σχέδιο δράσης, ίδιες δεξιότητες, μουσική αριστεία για τους μουσικούς με προβλήματα όρασης.*

Βιογραφικό

Ο **William (Bill) McCann** είναι απόφοιτος του Philadelphia's University of the Arts και του University of Pennsylvania's Center for Information Resources. Το 1992, αυτός ο δια βίου υπέρμαχος της εγγραματοσύνης, της αυτάρκειας και της συμπερίληψης ίδρυσε τη "Dancing Dots" για να επιτρέψει στους μουσικούς με οπτική αναπηρία να διαβάζουν, να γράφουν και να ηχογραφούν αυτόνομα τη μουσική τους. Η εταιρεία του McCann δημιούργησε το πρώτο εμπορικό λογισμικό μετάφρασης του μουσικού κώδικα Braille στον κόσμο, το GOODFEEL® και πρωτοστάτησε στην ανάπτυξη της «προσβάσιμης παρτιτούρας». Η "Dancing Dots" δημοσιεύει μια ολοκληρωμένη σειρά μαθημάτων μουσικής Braille από τον Richard Taesch. Η λύση Lime Lighter επιτρέπει στους μουσικούς με χαμηλή όραση να διαβάζουν και να γράφουν μεγεθυμένη παρτιτούρα. Ο McCann έχει δημοσιεύσει πολλά άρθρα για το έργο του. Έχει δώσει συνεντεύξεις στο *BBC*, στο *Associated Press* και στο *Philadelphia Inquirer*.

12:25-13:25 Θεματική Συνεδρία 3^η - Στρογγυλή Τράπεζα

Προεδρείο: **Σταματία Χωρεψιμά**, Μαέστρος, διευθύντρια χορωδιών, Γενική Γραμματέας του Πανελληνίου Συλλόγου Διευθυντών Χορωδιών και
Μιχαήλ Κεφάλας, Εκπαιδευτικός μουσικής, 91^ο Δημοτικό Σχολείο
«Μίκης Θεοδωράκης», Διδάκτωρ Παν/μίου Goldsmiths Λονδίνου

Σοφία Βούλτεψη, πρ. Κυβερνητική εκπρόσωπος και Υφυπουργός

Ζέφη Δημαδάμα, πρ. Γενική Γραμματέας Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Λέκτορας Παντείου Πανεπιστημίου

Τίτλος: Τα γνωρίσματα των «Σχολείων Ελεύθερης Μουσικής Πρόσβασης» [«Σχολεία Ε.Μ.ΠΡΟΣ.».]. Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα σε πιθανή εφαρμογή τους.

Περίληψη

Τα «Σχολεία Ελεύθερης Μουσικής Πρόσβασης» [«Σχολεία Ε.Μ.ΠΡΟΣ.»] εμπνεύστηκε η Σταματία Χωρεψιμά επιδιώκοντας να προσδώσει ουσιώδη χαρακτηριστικά που τα διακρίνουν από τα υπόλοιπα σχολεία, χωρίς να τα στιγματίζουν. Ακολουθούν συνοπτικά τα γνωρίσματά τους: 1. Σχολεία συμπερίληψης, 2. Σχολεία γενικής παιδείας, όπου παράλληλα λαμβάνουν χώρα θεραπείες δια των τεχνών με έμφαση στη μουσική, 3. Σχολεία δημόσια, 4. Σχολεία όπου το αναλυτικό τους πρόγραμμα αντανάκλα τις παραδοσιακές αξίες, ήθη και έθιμα της Ελλάδας στον βαθμό που αυτές εξελισσόμενες εδράζονται στα Πανανθρώπινα και Διαχρονικά ιδανικά του Πολιτισμού μας, 5. Σχολεία που παρέχουν δωρεάν μεταφορά και σίτιση, 6. Σχολεία συμπληρωματικώς χρηματοδοτούμενα από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα από πόρους και κονδύλια για την Αναπηρία, 7. Σχολεία με ειδικά διαμορφωμένες κτηριακές εγκαταστάσεις, που εκσυγχρονίζονται και ανανεώνονται συνεχώς, 8. Σχολεία στα οποία εφαρμόζονται οι πατέντες υποστηρικτικής τεχνολογίας για τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, 9. Σχολεία στα οποία διορίζονται απόφοιτοι των Πανεπιστημιακών Τμημάτων της Ελλάδας. 10. Τα τρία πρώτα Σχολεία θα ιδρυθούν στην Αθήνα, στον Πειραιά και στη Θεσσαλονίκη και έπειτα από επιτυχή λειτουργία τριών ετών θα επεκταθεί σταδιακά η λειτουργία τους στις υπόλοιπες αστικές και ημιαστικές περιοχές της χώρας.

Οι μελετητές των «Σχολείων Ε.Μ.ΠΡΟΣ.» Ντόρα Ψαλτοπούλου-Καμίνη, Δημήτριος Ε. Λέκκας και Μιχαήλ Κεφάλας εδράζουν το σκεπτικό τους σε μία βασική αρχή: όλοι οι τύποι σχολείων που λειτουργούν στη χώρα μας εκτός των Σχολείων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, είναι σχολεία συμπερίληψης, μια και συμπεριλαμβάνουν μαθητές τυπικής ανάπτυξης και μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και μαθησιακές δυσκολίες. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι μαθητές με ήπιες αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες κατευθύνονται στη γενική εκπαίδευση με ή χωρίς παράλληλη στήριξη – συνεκπαίδευση, ενώ οι μαθητές που δεν μπορούν να ανταποκριθούν στο κοινό εκπαιδευτικό πρόγραμμα κατευθύνονται προς αυτοτελείς Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Σ.Μ.Ε.Α.Ε.), σχολεία ή τμήματα που λειτουργούν είτε ως αυτοτελή είτε ως παραρτήματα άλλων σχολείων σε νοσοκομεία, Μονάδες Ψυχικής Υγείας κ.λπ.

Με βάση τα κριτήρια που θέτει ο Εμμανουήλ Καμπαγιάκης (2008) για την Εκπαιδευτική Καινοτομία, οι μελετητές θεωρούν ότι πράγματι τα πληρούν:

- Τα «Σχολεία Ε.Μ.ΠΡΟΣ.» αποτελούν μια ουσιαστική παρέμβαση στο ελληνικό Εκπαιδευτικό σύστημα. Θα εφαρμοστούν πιλοτικά και περιλαμβάνουν εκπαιδευτικούς μετασχηματισμούς που το θεσμικό πλαίσιο δεν προβλέπει.
- Δεδομένου ότι τα «Σχολεία Ε.Μ.ΠΡΟΣ.» αντιπροσωπεύουν ένα ανοικτό δυναμικό σύστημα που μπορούν να επηρεάσουν θετικά το εξωτερικό περιβάλλον, όπως είναι η κοινωνία που τα περιβάλλει, έχουν τη δυνατότητα κατ' επέκταση, να παίξουν τον ρόλο για τον οποίο πρόκειται να δημιουργηθούν, σε Εθνικό και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.
- Όπως ορθά επισημαίνουν οι Καγιαμπάκης (2008, 4-5) και Everard, & Morris (1999, 216) «η επιθυμία αυτού που καινοτομεί, να βελτιώσει την υπάρχουσα κατάσταση, ... (πρέπει να λάβει) σοβαρά υπόψη του το αξιακό σύστημα, μέσα στο οποίο καινοτομεί». Συνεπώς, εφόσον το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής και οι πολιτικοί του προϊστάμενοι αποφασίσουν ότι επιθυμούν να παρέμβουν στο υπάρχον αξιακό σύστημα με όχημα τα «Σχολεία Ε.Μ.ΠΡΟΣ.», ασφαλώς και μπορούν να το πράξουν.

Δύο ήταν οι περιορισμοί που είχαμε σε αυτήν τη μελέτη για να καταλήξουμε στην πρόταση των «Σχολείων Ε.Μ.ΠΡΟΣ.» προς την Ελληνική Πολιτεία: α) το γεγονός ότι δεν υπάρχει αντίστοιχο παράδειγμα σε διεθνές επίπεδο που θα λειτουργούσε, κατά κάποιον τρόπο, ως μία υποβοηθητική «συνταγή», την οποία θα προσαρμόζαμε στα ελληνικά δεδομένα και συνθήκες και β) η αναγκαιότητα για γενναία πολιτική βούληση. Ένα τέτοιο γιγάντιο εγχείρημα απαιτεί να ψηφίζονται μέσα στη Βουλή νόμοι και συμπληρωματικά νομοσχέδια, με την προβλεπόμενη διαδικασία.

Βιογραφικά

Η **Σοφία Βούλτεψη** είναι Βουλευτής Β3 Νοτίου Τομέα Αθηνών (πρώτη εκλογή στη Βουλή των Ελλήνων το 2004, Νέα Δημοκρατία), Μέλος των Διαρκών Επιτροπών Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών Υποθέσεων, Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης, Επιτροπής Οικονομικών της Βουλής, Επικεφαλής της Ελληνικής Κοινοβουλευτικής Αντιπροσωπείας στον Ο.Σ.Ε.Π. (Οικονομική Συνεργασία Ευξείνου Πόντου). Είναι, επίσης, Αντιπρόεδρος στην Κοινοβουλευτική Συνέλευση των χωρών του Ευξείνου Πόντου, πρώην Κυβερνητική Εκπρόσωπος (πρώτη γυναίκα που κατέλαβε το αξίωμα), πρώην υφυπουργός παρά τω Πρωθυπουργώ, πρώην υφυπουργός Μετανάστευσης & Ασύλου και Δημοσιογράφος. Είναι απόφοιτος και υπότροφος της Νομικής Σχολής Αθηνών και της Ιταλικής Σχολής Αθηνών. Κατέχει Δίπλωμα Ιταλικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας. Γνωρίζει Αγγλικά, Ιταλικά και Γαλλικά.

Είναι Δημοσιογράφος με μακρά καριέρα σε καθημερινές εφημερίδες, περιοδικά, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, σημαντικές αποστολές σε πολεμικά μέτωπα, αρχισυντάκτης σε ημερήσιες εφημερίδες, καθώς και σε ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά προγράμματα.

Την χαρακτηρίζει έντονη επαγγελματική, κοινοβουλευτική και συνδικαλιστική δραστηριότητα και υπηρέτησε από σημαντικά αιρετά αξιώματα.

Είναι παντρεμένη, με 2 παιδιά και 3 εγγόνια. Είναι κόρη του αείμνηστου εμβληματικού και πολυβραβευμένου δημοσιογράφου και Αγωνιστή της Εθνικής Αντίστασης Γιάννη Βούλτεψη, που είχε ερευνήσει και αποκαλύψει την υπόθεση της δολοφονίας του βουλευτή Γρηγόρη Λαμπράκη. Αργότερα γνωστού ως δημοσιογράφος του “Ζ”.

Η **Δρ. Ζέφη Δημαδάμα** είναι ακαδημαϊκός και ειδική σε θέματα περιφερειακής ανάπτυξης, περιβαλλοντικής πολιτικής και ισότητας των φύλων. Είναι Λέκτορας στο Τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου. Υπήρξε πρώην Γενική Γραμματέας Ισότητας των Φύλων και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Ελλάδας, όπου εργάστηκε για την προώθηση νομοθετικών και πολιτικών πρωτοβουλιών για την ισότητα των φύλων και πρώην Γενική Διευθύντρια του Διεθνούς Κέντρου Μελετών της Μαύρης Θάλασσας (ICBSS), με αντικείμενο τη διεθνή συνεργασία και την αειφόρο ανάπτυξη στην ευρύτερη περιοχή. Είναι Πρόεδρος της Ένωσης Γυναικών Ελλάδας, με ενεργή συμμετοχή σε δράσεις για την ενίσχυση των δικαιωμάτων των γυναικών και Μέλος διεθνών δικτύων, όπως το “Leading Women for Oceans” και το “Global Alliance for Feminist Transport”. Επιπλέον, εκπροσωπεί την AWOGreece στο FAWCO, συμβάλλοντας στον διεθνή διάλογο για την ισότητα των φύλων και τις κοινωνικές αλλαγές. Το επιστημονικό της έργο επικεντρώνεται στην κλιματική κρίση, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ενδυνάμωση των γυναικών και των κοριτσιών. Έχει συγγράψει δύο μονογραφίες: «Οικονομία, Ανάπτυξη, Περιβάλλον: Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Πολιτικές Βιώσιμης Ανάπτυξης» (Παπαζήσης, 2008) και «Βιώσιμη Οικονομική Ανάπτυξη: Η Ενσωμάτωση των 17 Στόχων του Ο.Η.Ε.: Οικονομικές και Περιβαλλοντικές Διαστάσεις» (Παπαζήσης, 2021). Συμμετέχει ενεργά σε επιστημονικά συνέδρια και συνεισφέρει σε συλλογικές και ατομικές επιστημονικές δημοσιεύσεις, τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς.

13:25-13:35 Ερωτήσεις ακροατηρίου

13:35-14:00 ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ 1

14:00-14:25 Θεματική Συνεδρία 4^η – Εργαστήριο 2

Προεδρείο: **Μιχαήλ Κεφάλας**, Εκπαιδευτικός μουσικής, 91^ο Δημοτικό Σχολείο
«Μίκης Θεοδωράκης», Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Goldsmiths Λονδίνου

Κωνσταντίνος Τσιμπίδας, Βυζαντινός Πρωτοψάλτης στον Ιερό Ναό Παναγίας Γρηγορούσης
Μοναστηρακίου, Διπλωματούχος Βυζαντινής Μουσικής, Καλλιτεχνικός Διευθυντής
της Μεικτής Χορωδίας του Φάρου Τυφλών Ελλάδας.

Τίτλος: Συναυλία του Μουσικού Σχήματος Hijaz

Περίληψη

Το **Μουσικό Σχήμα Hijaz (ελλ. Χιντζάζ)** αποτελείται από πέντε άτομα με οπτική αναπηρία, τρεις τραγουδίστριες και δύο μουσικούς. Τα μέλη του Μουσικού Σχήματος είναι οι: Κωνσταντίνος Τσιμπίδας (ιδρυτής, κιθαριστής, τραγουδιστής), Φάνης Αλεφραγκής (μπουζουξής), Βίκυ Κλουβάτου (τραγουδίστρια), Φωτεινή Διαμαντοπούλου (τραγουδίστρια)

και Λουκία Κυριαζή (τραγουδίστρια). Ακολουθεί το ρεπερτόριο των τραγουδιών που θα παρουσιάσουν:

Θα κλείσω τα μάτια, Ά. Πάνου

Σταλιά-σταλιά, Δ. Τζεφρώνη, Γ. Ζαμπέτα

Δεν ξέρω πόσο σ' αγαπώ, Χρ. Αργυρόπουλου, Απ. Καλδάρα

Σ' αγαπώ γιατί είσαι ωραία, παραδοσιακή καντάδα

Μη μου θυμώνεις μάτια μου, Στ. Κουγιουμτζή.

Βιογραφικό

Το Μουσικό Σχήμα Hijaz ίδρυσε ο **Κωνσταντίνος Τσιμπίδας** τον Σεπτέμβριο του 2024. Ο Κωνσταντίνος Τσιμπίδας γεννήθηκε στην Αθήνα το 1977. Είναι απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, πτυχιούχος κλασικής κιθάρας και διπλωματούχος βυζαντινής μουσικής. Από το 2001 εργάστηκε ως καθηγητής μουσικής σε Ειδικά Δημοτικά Σχολεία. Έχει παρακολουθήσει σεμινάρια και συνέδρια, τόσο ως ακροατής όσο και ως εισηγητής. Είναι πρωτοψάλτης στον Ιερό Ναό Παναγίας Γρηγορούσης Μοναστηρακίου. Από το 1996 έως σήμερα εμφανίζεται σε διάφορες μουσικές σκηνές ως τραγουδιστής και κιθαριστής. Έχει συνεργαστεί με σημαντικούς μουσικούς και ερμηνευτές. Έχει κυκλοφορήσει τραγούδια του δισκογραφικά και σε όλες τις ψηφιακές πλατφόρμες. Από το 2022 είναι καλλιτεχνικός διευθυντής της μεικτής χορωδίας του Φάρου Τυφλών Ελλάδος.

Προεδρείο: **Αναστασία Κατσούγκρη**, Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Πατρών, ειδική παιδαγωγός, συγγραφέας

Περίληψη 1

Μιχαήλ Κεφάλας, Εκπαιδευτικός μουσικής, 91^ο Δημοτικό Σχολείο «Μίκης Θεοδωράκης»

Κατερίνα Γρύλλη, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια Ειδικής Αγωγής, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Περίληψη 2

Γιάννης Μυγδάνης, μουσικοπαιδαγωγός, συνθέτης και σχεδιαστής ψηφιακών εκπαιδευτικών μουσικών αντικειμένων

Περίληψη 3

Ροζαλία Μάτσια, Διευθύντρια Δημοτικού Σχολείου και κάτοχος δύο Μεταπτυχιακών Τίτλων

Τίτλος: Προτάσεις της Συμπεριληπτικής Εκπαίδευσης STEAM για παιδιά με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες.

Περίληψη 1

Η πρόσφατη εκπαιδευτική προσέγγιση STEAM (Επιστήμη, Τεχνολογία, Μηχανική, Τέχνες, Μαθηματικά) έχει αποκτήσει αυξανόμενο ενδιαφέρον για την ενίσχυση της δημιουργικότητας, της συνεργασίας και της κριτικής σκέψης, ειδικά μεταξύ μαθητών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες (ΕΕΑ). Οι παραδοσιακές μέθοδοι STEM (χωρίς τη δημιουργική συνδρομή των Τεχνών) δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες αυτών των μαθητών, καθιστώντας αναγκαία τη διεπιστημονική και βιωματική διδασκαλία που προάγει την ποικιλομορφία. Αντιθέτως, μελέτες δείχνουν ότι η ενσωμάτωση των Τεχνών διευκολύνει την πρόσβαση σε σύνθετες έννοιες, ενισχύει τα κίνητρα και προάγει την αυτοέκφραση παιδιών με ΕΕΑ.

Το πεδίο της Εκπαιδευτικής Ρομποτικής καλύπτει μια ευρεία γκάμα εννοιών και προσεγγίσεων, με σκοπό να ενσωματώσει την Ρομποτική στη διαδικασία μάθησης μέσα από πλούσιες βιωματικές εμπειρίες, κριτική σκέψη και συνεργασία. Αυτή η διεπιστημονική προσέγγιση διεγείρει τη φαντασία και επιτρέπει στους μαθητές να δουν τις ενδιαφέρουσες συνδέσεις μεταξύ διαφορετικών μαθημάτων.

Η παρούσα εισήγηση παρουσιάζει προτάσεις της Συμπεριληπτικής Εκπαίδευσης STEAM. Για παράδειγμα, το SPIKE™ Prime είναι μια νέα λύση STEAM από την LEGO Education που συνδυάζοντας πολύχρωμα τουβλάκια LEGO, εύχρηστο υλικό και μια ευκολονόητη γλώσσα κωδικοποίησης «σύρε και άφησε», προσελκύει τους μαθητές της Μέσης Εκπαίδευσης μέσω παιγνιδιών δραστηριοτήτων. Είναι δυνατό οι μαθητές να δημιουργήσουν ένα ρομποτικό μοντέλο χρησιμοποιώντας τουβλάκια, κινητήρες και αισθητήρες LEGO που χρησιμεύει ως «αυτοματοποιημένος βοηθός».

Οι πρόσφατες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής απαιτούν μια ολιστική προσέγγιση για την ανάπτυξη ικανοτήτων και η Συμπεριληπτική Εκπαίδευση STEAM την προσφέρει. Το μοναδικό ελληνικό πρόγραμμα που το περιεχόμενό του βασίζεται στη συμπεριληπτική προσέγγιση STEAM, λέγεται SpicE και το εφαρμόζει η Ερευνητική Ομάδα DAISy του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου από το 2024.

Λέξεις-κλειδιά: Συμπεριληπτική Εκπαίδευση STEAM, SPIKE™ Prime, LEGO Education, SpicE.

Τίτλος: Τεχνητή νοημοσύνη και εμπυθιστικές τεχνολογίες στη μουσική εκπαίδευση:
προς ένα προσβάσιμο και δημιουργικό σχολείο για όλους

Περίληψη 2

Η ραγδαία εξέλιξη της Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) και των εμπυθιστικών τεχνολογιών (XR) προσφέρει νέες δυνατότητες για τον μετασχηματισμό της μουσικής εκπαίδευσης, ιδιαίτερα στο πεδίο της συμπερίληψης και της προσβασιμότητας. Η εισήγηση προτείνει ένα παιδαγωγικό πλαίσιο που αξιοποιεί τις τεχνολογίες αυτές, προκειμένου η μουσική τάξη πράξη να γίνει βιωματική, πολυαισθητηριακή και ανοιχτή σε διαφορετικούς τρόπους έκφρασης.

Η πρόταση εστιάζει σε δραστηριότητες που συνδυάζουν εικονικούς χώρους, επαυξημένα μουσικά αντικείμενα, εφαρμογές TN για σύνθεση και δημιουργική οπτικοακουστική αναπαράσταση της μουσικής, προσαρμοσμένες στις ανάγκες μιας συμπεριληπτικής τάξης. Μέσα από βιωματικές προσεγγίσεις καλλιεργείται η ενεργή συμμετοχή όλων, με έμφαση στην ελεύθερη έκφραση και την αισθητική εμπλοκή. Ενσωματώνονται επίσης πρακτικές διαφοροποιημένης διδασκαλίας και ευέλικτης προσβασιμότητας, με στόχο την εξατομίκευση και την καλλιτεχνική αυτονομία κάθε παιδιού. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη σωματικότητα, την οπτικοακουστική ανατροφοδότηση και τη δυνατότητα αλληλεπίδρασης με τον ήχο μέσω εναλλακτικών τρόπων πρόσληψης και δημιουργίας.

Στο πλαίσιο αυτό, η τεχνολογία δεν αποτελεί απλώς εργαλείο υποστήριξης, αλλά καταλύτη παιδαγωγικού αναστοχασμού: επαναπροσδιορίζει τον ρόλο του εκπαιδευτικού, διευρύνει τα μέσα καλλιτεχνικής έκφρασης και ενισχύει την αυτονομία όλων των μαθητών. Η εισήγηση υποστηρίζει την ανάγκη ανασχεδιασμού της μουσικής εκπαίδευσης, ώστε να ανταποκρίνεται στις παιδαγωγικές, τεχνολογικές και κοινωνικές προκλήσεις της εποχής της TN και να λειτουργεί ως πεδίο καινοτομίας, δικαιοσύνης και συμπερίληψης.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή νοημοσύνη, εμπυθιστικές τεχνολογίες, μουσική εκπαίδευση, προσβασιμότητα, συμπερίληψη.

Τίτλος: Μουσική, Δημιουργικότητα και Αναπηρία: Προς την Ενδυνάμωση
μέσω της Τεχνητής Νοημοσύνης στην Ελληνική Εκπαίδευση

Περίληψη 3

Παρά το γεγονός ότι υφίσταται ευρεία αναγνώριση της Μουσικής Εκπαίδευσης και Παιδείας ως καταλυτικού παράγοντα για την ανάπτυξη της δημιουργικότητας, τόσο σε γνωστικό όσο και σε συναισθηματικό επίπεδο, στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, ο ρόλος της συχνά υποβαθμίζεται, ενώ η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε αυτή, παραμένει περιορισμένη. Ωστόσο, μέσω της ραγδαίας εξέλιξης της Τεχνητής Νοημοσύνης (TN), προσφέρεται ένα νέο, ισχυρό εργαλείο για την υπέρβαση αυτών των εμποδίων.

Η παρούσα εργασία διερευνά τον δυναμικό ρόλο της μουσικής στην καλλιέργεια της δημιουργικότητας, εστιάζοντας παράλληλα στο πώς η TN μπορεί να λειτουργήσει ως συμπεριληπτικός καταλύτης για μαθητές με αναπηρία. Στην εργασία, αρχικά, αναλύεται το υφιστάμενο θεωρητικό πλαίσιο κάνοντας σύνδεση των σύγχρονων θεωριών της δημιουργικότητας, με τις παιδαγωγικές προσεγγίσεις για τη μουσική και τη συμπερίληψη. Εν συνεχεία, εξετάζεται κριτικά η τρέχουσα κατάσταση στην Ελλάδα, αναδεικνύοντας τις ελλείψεις και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην καλλιτεχνική εκπαίδευση και ειδικότερα στο μάθημα της μουσικής.

Ο πυρήνας της ανάλυσης επικεντρώνεται σε πρακτικές εφαρμογές, παρουσιάζοντας πώς μπορεί να γίνει εξατομίκευση της μουσικής μάθησης με AI-driven εργαλεία, πώς μπορούν να διευκολύνουν τον αυτοσχεδιασμό και να επιτρέψουν τη μουσική σύνθεση σε άτομα με διάφορες κινητικές, γνωστικές ή αισθητηριακές δυσκολίες. Συμπερασματικά, μέσω του άρθρου, προτείνονται συγκεκριμένες πολιτικές και παιδαγωγικές παρεμβάσεις για την υιοθέτηση της TN στη μουσική εκπαίδευση, με στόχο τη διαμόρφωση ενός πιο δίκαιου και προσβάσιμου εκπαιδευτικού συστήματος. Η τεχνολογία, όταν χρησιμοποιείται με ορθά κριτήρια και με κριτική προσέγγιση μπορεί να μετατρέψει τη Μουσική σε ένα πραγματικά καθολικό δικαίωμα.

Λέξεις-κλειδιά: Μουσική εκπαίδευση, Τεχνητή Νοημοσύνη, AI-driven εργαλεία, Αναπηρία, Δημιουργικότητα, Συμπερίληψη.

Βιογραφικά

Ο **Μιχαήλ Κεφάλας** είναι Διδάκτορας Μουσικής Σύνθεσης του Πανεπιστημίου Goldsmiths του Λονδίνου. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1966. Είναι γιος του Πέτρου Κεφάλα και της Καλλιόπης Καραμανλή, από τις Οινούσσες Χίου. Το 1994 δημιούργησε τη Μουσική Σχολή «Αλύπιος». Έχει λάβει 25 διακρίσεις για το συνθετικό του έργο, έχει εκδώσει 14 βιβλία και έχει διαδώσει τις απόψεις του με 50 άρθρα σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια, ημερίδες, συμπόσια κ.α. Ως μέλος επιστημονικών επιτροπών Συνεδρίων, περιοδικών, του Ι.Ε.Π. και του Υπουργείου Παιδείας προωθεί ένα Καλλιτεχνικό Νομοσχέδιο που ρυθμίζει τα δικαιώματα των Α.μεΑ. Διοργάνωσε την Πανελλαδική Διημερίδα και το 1^ο Διεθνές Τακτικό Συνέδριο μαζί με την επίκουρη καθηγήτρια του Α.Π.Θ. Ντόρα Ψαλτοπούλου-Καμίνη και τη μαέστρο Σταματία Χωρεψιμά προτείνοντας, παράλληλα, τα «Σχολεία Ε.Μ.ΠΡΟΣ.» («Σχολεία **Ε**λεύθερης **Μ**ουσικής **Π**ρόσβασης»). Ο νέος, διεθνώς, τύπος δημόσιου συμπεριληπτικού σχολείου έχει χαρακτηριστικά που μπορούν να ανακουφίσουν τις οικογένειες με ανάπηρα παιδιά, καθώς και παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, από χρόνια σύνθετα προβλήματα, με σύνεση, μέτρο και ισορροπία για ολόκληρη την ελληνική κοινωνία.

Ο Δρ. **Γιάννης Μυγδάνης** είναι μουσικοπαιδαγωγός, συνθέτης και σχεδιαστής ψηφιακών εκπαιδευτικών μουσικών αντικειμένων. Είναι μεταδιδακτορικός ερευνητής του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (Ε.Κ.Π.Α.). Έχει συμμετάσχει ως εισηγητής σε περισσότερα από 45 διεθνή επιστημονικά συνέδρια με αντικείμενο τη μουσική, την εκπαίδευση και την τεχνολογία, ενώ περισσότερα από 50 άρθρα του έχουν δημοσιευθεί σε συλλογικούς τόμους, επιστημονικά περιοδικά με κριτές και πρακτικά συνεδρίων. Ως σχεδιαστής έχει εκπονήσει πλήθος ψηφιακών εκπαιδευτικών λογισμικών με επίκεντρο τη μουσική διδασκαλία-μάθηση. Έχει γράψει μουσική για θέατρο, ταινίες μικρού μήκους, παραμύθια και έχει μελοποιήσει Έλληνες και ξένους ποιητές. Διδάσκει στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα «*Μουσική Εκπαίδευση σε Τυπικά και Άτυπα Περιβάλλοντα*» του Ε.Κ.Π.Α. και είναι εντεταλμένος διδάσκων στο ίδιο τμήμα. Από τον Σεπτέμβριο του 2022 εργάζεται ως εκπαιδευτικός μουσικής στο Δημοτικό του Pierce – The American College of Greece.

Η **Ροζαλία Μάτσια** είναι Διευθύντρια Δημοτικού Σχολείου με εμπειρία άνω των 22 ετών. Είναι κάτοχος δύο Μεταπτυχιακών Τίτλων: στις Επιστήμες της Αγωγής με εξειδίκευση στην Εκπαίδευση για την Κοινωνική Δικαιοσύνη (ΑΠΚΥ) και στις Ήπιες και Ψηφιακές Δεξιότητες στις Επιστήμες της Αγωγής (ΔΙΠΕΘΑ).

Η επαγγελματική και ακαδημαϊκή της κατάρτιση ενισχύεται από πιστοποιήσεις στις ΤΠΕ (Β' επιπέδου), καθώς και από την άριστη γνώση της γαλλικής (Γ2) και την πολύ καλή γνώση της αγγλικής γλώσσας (Β2). Έχει συμμετάσχει σε πλήθος επιμορφωτικών προγραμμάτων με αντικείμενο τη διοίκηση της εκπαίδευσης, την ειδική αγωγή και την ενταξιακή εκπαίδευση.

Έχει διατελέσει Μέντορας και Αναπληρώτρια Υποδιευθύντρια, ενώ έχει δημοσιεύσει τρία άρθρα σε έγκριτα παιδαγωγικά περιοδικά. Παράλληλα, συμμετέχει ενεργά σε καινοτόμες εκπαιδευτικές δράσεις, όπως τα προγράμματα *Bravo Schools*, *Food for Inclusion* και *Αξιολόγηση Ομοτίμων – Κοινότητες Μάθησης*.

Το έργο της χαρακτηρίζεται από την προσήλωση στην έρευνα, τη συνεργατική επαγγελματική ανάπτυξη και την προώθηση της ισότητας και της καινοτομίας στην εκπαίδευση.

15:55-16:55 Θεματική Συνεδρία 6^η

Προεδρείο: **Μαρία Φιλιάνου**, Διδάκτωρ του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Περίληψη 1

Βασιλική Πασπαράκη, Υποδιευθύντρια στο Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Τυφλών Καλλιθέας, τελειόφοιτη Μεταπτυχιακού Προγράμματος στη Μουσικοθεραπεία και κάτοχος Μεταπτυχιακού Ειδικής Αγωγής

Περίληψη 2

Έφη Παναγοπούλου, Συγγραφέας, Development Manager Campion School, CEO Anthos MCE

Περίληψη 3

Μιχαήλ Κεφάλας, Εκπαιδευτικός μουσικής, 91^ο Δημοτικό Σχολείο «Μίκης Θεοδωράκης»

Ευτέρπη Πεντεφούντη, Βρεφονηπιοκόμος Ειδικής Αγωγής και Συνοδός Παράλληλης Στήριξης,

Τίτλος: Συναισθηματικός συντονισμός μέσω της μουσικής προσβασιμότητας: μια μελέτη περίπτωσης στη Μουσικοθεραπεία με παιδί στο φάσμα του αυτισμού και ολική οπτική αναπηρία.

Περίληψη 1

Η παρούσα εργασία αποτελεί μία μελέτη περίπτωσης Μουσικοθεραπείας με ένα παιδί που βρίσκεται στο φάσμα του αυτισμού και έχει ολική οπτική αναπηρία. Η απουσία του οπτικού καναλιού επικοινωνίας και η ύπαρξη αναπτυξιακών ελλείψεων καθιστούν ιδιαίτερα σύνθετη τη διαδικασία συναισθηματικής σύνδεσης και θεραπευτικής προσβασιμότητας. Βασικός στόχος της εργασίας αυτής είναι να διερευνηθεί πώς η διαδικασία της Μουσικοθεραπείας μπορεί να λειτουργήσει ως μια επανορθωτική εμπειρία και να υποστηρίξει το συναισθηματικό συντονισμό ενός παιδιού που στερήθηκε ουσιαστών εμπειριών αλληλεπίδρασης στα πρώτα στάδια της ζωής του. Η μελέτη βασίζεται σε ποιοτική ανάλυση 85 συνεδριών Μουσικοθεραπείας, στο πλαίσιο μιας ουμανιστικής προσέγγισης με ψυχοδυναμικά στοιχεία. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω λεπτομερών ημερολογιακών καταγραφών που συμπληρώνονταν μετά από κάθε συνεδρία. Τα ημερολόγια περιλάμβαναν παρατηρήσεις σχετικά με τις συναισθηματικές, μουσικές και επικοινωνιακές αποκρίσεις του παιδιού, καθώς και τη δυναμική της θεραπευτικής σχέσης. Η ανάλυση των δεδομένων έγινε με περιγραφική φαινομενολογική μέθοδο, με στόχο την ανάδειξη των βιωμένων εμπειριών και των νοημάτων που αναδύθηκαν μέσα από τη θεραπευτική διαδικασία. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην έννοια του «βλέμματος», όχι ως οπτική πράξη, αλλά ως ηχητική και συναισθηματική παρουσία που πραγματώνεται μέσω του ήχου, της μουσικής και της θεραπευτικής σχέσης. Χρησιμοποιήθηκαν τεχνικές όπως το καθρέφτισμα, το κράτημα και η εμπειρέξη, για τη δημιουργία ενός ασφαλούς και σταθερού πλαισίου συναισθηματικού συντονισμού. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν ότι η μουσική σχέση και η άμεση και ακριβής ηχητική ανταπόκριση από τη θεραπεύτρια ενίσχυαν τις μουσικές αποκρίσεις του παιδιού και συνέβαλαν στην ανάπτυξη στιγμών ενότητας και αυθεντικής ύπαρξης. Η θεραπευτική διαδικασία κατάφερε να γεφυρώσει αισθητηριακές και αναπτυξιακές ελλείψεις, προσφέροντας μια επανορθωτική εμπειρία και παρέχοντας στο παιδί τη δυνατότητα ανάδυσης της φωνής και της ταυτότητάς του.

Λέξεις-κλειδιά: *Βλέμμα, Μουσικοθεραπεία, ηχητική ακρίβεια, συναισθηματικός συντονισμός, αναμορφωτικός καθρέφτης.*

Τίτλος: Όταν τα παιδιά μας μιλούν: Παιδικό βιβλίο και Safeguarding στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης.

Περίληψη 2

Η εισήγηση παρουσιάζει μια σύγχρονη εκπαιδευτική και καλλιτεχνική προσέγγιση που εστιάζει στη συμπερίληψη και την ενδυνάμωση παιδιών μέσα από το συγγραφικό έργο «Τα Παιδιά Μας Μιλούν». Το έργο δίνει φωνή σε παιδιά που ζουν με Διαβήτη Τύπου 1, διατροφικές διαταραχές, μαθησιακές ιδιαιτερότητες, καθώς και σε παιδιά που βιώνουν σχολικό εκφοβισμό, κοινωνικό αποκλεισμό ή ψυχοσυναισθηματική επιβάρυνση.

Με εργαλεία τη φαντασία, την αφήγηση και τη δημιουργικότητα, τα παιδιά μετατρέπονται από παθητικοί αποδέκτες σε ενεργούς δημιουργούς διεκδικώντας χώρο και ρόλο στο κοινωνικό και σχολικό τους περιβάλλον.

Η νέα σειρά «Ρώτα το Ερωτηματικό» εντάσσει την Τεχνητή Νοημοσύνη στην εκπαιδευτική και λογοτεχνική πράξη, με στόχο την προστασία και την ενδυνάμωση του παιδιού στο σύγχρονο ψηφιακό τοπίο. Επικεντρώνεται στην έννοια του safeguarding, δηλαδή στην ανάγκη να διασφαλίζεται η ψυχολογική και ψηφιακή ασφάλεια των παιδιών απέναντι σε κινδύνους, όπως η παραβίαση ιδιωτικότητας, η παραπληροφόρηση και οι ψευδείς ταυτότητες στο διαδίκτυο.

Μέσα από διαδραστικές ιστορίες και βιωματικά εργαστήρια για παιδιά, γονείς και εκπαιδευτικούς, προτείνεται ένα μοντέλο εφαρμογής στα Σχολεία, όπου η Τέχνη, η Τεχνολογία και η Παιδική Φωνή συνυπάρχουν δημιουργικά, ενισχύοντας τη συμμετοχή, την πρόσβαση και την ασφάλεια.

Η Λογοτεχνία λειτουργεί ως καταφύγιο και πυξίδα: το παιδί μαθαίνει να αφηγείται, να διακρίνει, να προστατεύει και να κατοικεί στον κόσμο της Τεχνητής Νοημοσύνης με επίγνωση, αυτονομία και φαντασία.

Λέξεις-κλειδιά: Συμπερίληψη, Παιδική Λογοτεχνία, Τεχνητή Νοημοσύνη, Ψηφιακή ασφάλεια και ενσυναίσθηση.

Τίτλος: Ορισμένες σκέψεις για τη διδασκαλία της Μουσικής σε παιδιά στο Φάσμα του Αυτισμού με αφορμή την Ε.Κ.

Περίληψη 3

Η Ε.Κ., είναι ένα κορίτσι 8 ετών, στο φάσμα του Αυτισμού. Υπήρξε μαθήτριά μου για ένα σχολικό έτος στο μάθημα της Μουσικής σε Δημόσιο Δημοτικό Σχολείο. Η εισήγηση δεν αποτελεί μεν προϊόν συστηματικής μελέτης αλλά επαναφέρει τις αντιδράσεις της μαθήτριας κατά τη διάρκεια της χρονιάς, καθώς και τη διάδρασή της με τα υπόλοιπα παιδιά, που θεωρούνται «φυσιολογικά». Η παρατήρηση απέδειξε ότι την Ε.Κ. ενοχλούν στιγμές έντασης, όπως όταν ο δάσκαλος κάνει παρατηρήσεις στους μαθητές ή οι μαθητές επηρεάζουν το κλίμα μέσω μεταξύ τους διαπληκτισμών. Όταν δεν αντέχει τη φασαρία προτιμά να βγαίνει εκτός αίθουσας με τη συνοδεία της παράλληλης στήριξης. Αξιοπρόσεκτο είναι ότι η Ε.Κ. στο τέλος του μαθήματος επανέρχεται, επιδιώκοντας να παίξει η ίδια αρμόνιο, αυτοσχεδιάζοντας, όπως τα άλλα παιδιά. Η ευρηματικότητά της μάλιστα, σε τεχνικές παιχνιδιού και ανακάλυψη κουμπιών, που αντιστοιχούν σε ηχοχρώματα και ρυθμούς, εντυπωσιάζει, όσο και η εκδήλωση ευγνωμοσύνης μέσα από τρυφερές εκδηλώσεις αγκαλιάς. Ένα παιδί που δύσκολα προσφέρει ακόμη και βλεμματική επαφή, όταν τελικά κοιτάζει και δίνει φιλιά αγάπης στους εκπαιδευτικούς, αυτά δεν απευθύνονται στο μέσο αλλά στον προορισμό, που είναι η χαρά της μουσικής.

Θεωρώντας ότι τα σημερινά (Ειδικά) Σχολεία έχουν εξαντλήσει τον ιστορικό τους ρόλο, ως μη συμπεριληπτικά σχολεία, καθίστανται μοιραία εκτός εποχής. Από την άλλη, στα «Σχολεία Ε.Μ.ΠΡΟΣ.», τα παιδιά στο φάσμα του αυτισμού θα βρεθούν στο σπίτι τους, για πολλούς λόγους, που παρατίθενται. Για πρώτη φορά, τα «Σχολεία Ε.Μ.ΠΡΟΣ.» φωτίζονται ως πυρήνες εκπαίδευσης των γονέων μετά το ωράριο των μαθητών. Παρουσιάζουμε αποσπάσματα από βίντεο και φωτογραφίες που ενισχύουν τους ισχυρισμούς μας.

Λέξεις-κλειδιά: Αυτισμός, μάθημα Μουσικής, «Σχολεία Ε.Μ.ΠΡΟΣ.», πυρήνες εκπαίδευσης γονέων.

Βιογραφικά

Η **Βασιλική Πασπαράκη** είναι Εκπαιδευτικός (ΠΕ 70) με εξειδίκευση στην Ειδική Αγωγή, τη Μουσικοθεραπεία και τη Συμβουλευτική. Είναι τελειόφοιτη Μεταπτυχιακού Προγράμματος στη Μουσικοθεραπεία (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας) και κάτοχος Μεταπτυχιακού Ειδικής Αγωγής (Ε.Κ.Π.Α) με άριστα. Έχει πολυετή διδακτική και διοικητική εμπειρία στη Δημόσια Εκπαίδευση και από το 2023 υπηρετεί ως Υποδιευθύντρια στο Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Τυφλών Καλλιθέας. Επίσης, από το 2022 και για τρία συναπτά έτη έχει διατελέσει Παιδαγωγική Σύμβουλος-Μέντορας στο ίδιο σχολείο. Εξειδικεύεται στη διδασκαλία παιδιών με οπτική αναπηρία, τη δημιουργία προσβάσιμου υλικού (Braille, απτικά μέσα), και συμμετέχει ενεργά σε ερευνητικά και Ερωτηματικά Προγράμματα (Erasmus, VISTE). Είναι κάτοχος διπλωμάτων Αντίστιξης, Αρμονίας και Πιάνου, με ενεργό καλλιτεχνική δράση. Έχει επιστημονικές δημοσιεύσεις, παρουσία σε συνέδρια και εποπτευόμενη πρακτική στη Μουσικοθεραπεία με ψυχοδυναμική προσέγγιση.

Η **Έφη Παναγοπούλου** είναι συγγραφέας, δημιουργός θεατρικών έργων, βιβλίων, λιμπρέτων και στίχων. Τα έργα της έχουν παρουσιαστεί σε σημαντικές πολιτιστικές διοργανώσεις στο Μέγαρο Μουσικής, έχουν προβληθεί από την ΕΡΤ και έχουν τιμηθεί με διακρίσεις όπως τα Tourism Awards. Στον θεματικό κύκλο *Οι Μυθικές Μελωδίες των Ποταμών* ξεχωρίζουν τα έργα «Το Ταξίδι του Αλφειού» και «Στα Νερά του Ιλισσού» ενώ έχει γράψει και λιμπρέτο για το «Θεσμοφορίων Χορός, Μια Ωδή στη Γη», «Ο Χορός του Ζαλόγγου, Συμφωνία Σιωπής» και «Προμηθέας» σε μουσική Γιώργου Βούκανου, που τιμήθηκε κατά την τελετή έναρξης του έτους Ελληνοκινηζικής Φιλίας. Δημιούργησε τον κύκλο «Τα Παιδιά μας Μιλούν», υπό την Αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, με έργα για τη συμπερίληψη, το παιδικό τραύμα και την ενδυνάμωση. Αναμένεται η νέα της σειρά «Ρώτα το Ερωτηματικό», με έμφαση στην ψηφιακή προστασία και την Τεχνητή Νοημοσύνη, σε συνεργασία με τη Δρ. Βουρλούμη και το BrainBots. Πρόσφατα κυκλοφόρησε σε ελληνικά και αγγλικά το βιβλίο της «Το βλέμμα απ' το Περβάζι». Είναι Development Manager στο Campion School και CEO της Anthos MCE, προωθώντας την Τέχνη ως μοχλό κοινωνικής αλλαγής.

Μιχαήλ Κεφάλα (βλ. βιογραφικό σε άλλο σημείο του Προγράμματος)

Η **Ευτέρπη Πεντεφούντη** είναι απόφοιτη του Εργαστηρίου Ελευθέρων Σπουδών (Παιδαγωγός Προσχολικής Αγωγής), του Ιδιωτικού Ι.Ε.Κ. ΔΟΜΗ, με πιστοποίηση, (Προσχολική Αγωγή Ημερήσιας Φροντίδας Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες) και του Συλλόγου Προστασίας και Περίθαλψης Άγριας Ζωής (Επιμορφωτικό Εργαστήριο Καλλιτεχνικής και Δημιουργικής Απασχόλησης). Έχει μακρά επαγγελματική εμπειρία ως ομαδάρχισσα σε κατασκηνώσεις και ως βρεφονηπιοκόμος σε σταθμούς. Επίσης, τα τελευταία δύο χρόνια έχει εργαστεί ως Συνοδός παράλληλης στήριξης σε Δημόσιο Νηπιαγωγείο και Δημοτικό Σχολείο της Αθήνας. Για πολλά χρόνια έχει ασχοληθεί με τη δημιουργική απασχόληση παιδιών σε οικίες. Μιλάει αγγλικά και γαλλικά και έχει παρακολουθήσει σεμινάρια που αφορούν στην Πληροφορική, στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση, στον αυτισμό, στο παιδικό λογοτέχνημα κ.ά.

16:55-17:05 Ερωτήσεις ακροατηρίου

17:05-17:35 ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ 2

Προεδρείο: **Αναστασία Κατσούγκρη**, Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Πατρών,
ειδική παιδαγωγός, συγγραφέας

Περίληψη 1

Αθανάσιος Κωστόπουλος, Κλινικός Ψυχολόγος, Μεταπτυχιακός απόφοιτος του Πανεπιστημίου του Central Lancashire

Περίληψη 2

Ιωάννης Θεοδώρου, MSc, Αρχιτέκτονας λογισμικού μεγάλων πληροφοριακών συστημάτων

Τίτλος: Τεχνητή Νοημοσύνη και Προσωπικά Δεδομένα: κίνδυνοι και δυνατότητες

Περίληψη 1

Η χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) οδηγεί στην πλέον ογκώδη συλλογή και ανάλυση των προσωπικών δεδομένων των υποκειμένων, η οποία έχει καταγραφεί στην ιστορία της ανθρωπότητας και μάλιστα λαμβάνει χώρα ως επί το πλείστον με τη συναίνεση του ίδιου του υποκειμένου (Hildebrandt, 2016). Το γεγονός αυτό εγείρει σημαντικά ζητήματα προστασίας των προσωπικών δεδομένων και απαιτεί προσεκτική διαχείριση για να διασφαλιστεί ότι η ανάπτυξη και η χρήση της TN είναι ηθική και νόμιμη. Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι να παρουσιάσει τους ύψιστους κινδύνους αλλά και τις δυνατότητες χρήσης των συστημάτων TN.

Η χρήση συστημάτων TN ελλοχεύει κινδύνους έλλειψης διαφάνειας και προκαλεί κοινωνική ανισότητα. Επίσης, έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο της κοινωνικής απομόνωσης, καθώς εμφανίζεται μια ολοένα αυξανόμενη τάση ανθρώπων να απομονώνονται κοινωνικά και να εκτονώνουν τις επιθυμίες της κοινωνικής τους αλληλεπίδρασης με τη χρήση εφαρμογών της TN. Παρομοίως, ενδέχεται να προωθήσει τα κοινωνικά στερεότυπα και να συμβάλει στη διατήρηση φαινομένων ρατσισμού. Επιπλέον, ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί κατά πόσο μπορεί να επιτευχθεί η ασφάλεια της ιδιωτικότητας και των προσωπικών πληροφοριών κατά την ολοκλήρωση των ηλεκτρονικών συναλλαγών-πληρωμών.

Τα μοντέλα TN θα πρέπει να σχεδιαστούν και να χρησιμοποιηθούν σε σχέση με τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και σύμφωνα με την αρχή της δικαιοσύνης (Mitrou, 2019).

Κρίνεται απαραίτητο για την προστασία της ιδιωτικότητας και την εξασφάλιση των προσωπικών δεδομένων, η νομοθεσία να καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε να θέσει όρια στις επιπτώσεις της TN. Από την άλλη μεριά, η TN παρέχει διευρυμένες δυνατότητες κυρίως στην βελτιστοποίηση της καθημερινότητας και της ποιότητας ζωής. Η ισορροπία ανάμεσα στην TN και στη διασφάλιση της ιδιωτικότητας του ατόμου αποτελεί ένα στοίχημα για το παρόν και το μέλλον.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, προσωπικά δεδομένα, έλλειψη διαφάνειας, κοινωνική ανισότητα, κοινωνική απομόνωση, κοινωνικά στερεότυπα, φαινόμενα ρατσισμού, θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, όρια στις επιπτώσεις της TN, διασφάλιση ιδιωτικότητας.

Τίτλος: Η Τεχνητή Νοημοσύνη στο Προσκήνιο: Δυνατότητες, Όρια και Ηθικά Διλήμματα.

Περίληψη 2

Η Τεχνητή Νοημοσύνη (TN) εξελίσσεται ραγδαία και επηρεάζει όλο και περισσότερους τομείς της ανθρώπινης ζωής. Μα, τι είναι τελικά; Μαθαίνει πραγματικά ή απλώς αναπαράγει; Έχει συναίσθημα ή απλώς προσομοιώνει; Ποιες είναι οι δυνατότητές της, τα όριά της, και ποιος τα ορίζει; Μπορεί να δημιουργήσει μουσική, ποίηση ή λογοτεχνία και, αν ναι, ποιος είναι ο πραγματικός δημιουργός; Τι μπορεί να προσφέρει σε τομείς όπως η εκπαίδευση και η αντιμετώπιση μαθησιακών δυσκολιών;

Η παρουσίαση προσφέρει μια εισαγωγή στον κόσμο της TN, μέσα από ιστορικά ορόσημα — από τον Deep Blue που νίκησε τον Kasparov στο σκάκι, μέχρι το ChatGPT που έφερε την TN στο ευρύ κοινό. Εξηγούνται με απλό τρόπο οι σχετικές επιστήμες (μηχανική μάθηση, επεξεργασία φυσικής γλώσσας, κ.ά.) και παρουσιάζονται παραδείγματα εφαρμογών στην καθημερινή ζωή, στην εκπαίδευση και στη δημιουργία.

Μέσα από διαδραστικά στοιχεία και συγκριτικά παραδείγματα με λογοτεχνικά και ποιητικά αποσπάσματα, μουσικές δημιουργίες και εργαλεία υποστήριξης στη μάθηση (ΔΕΠΥ, αυτισμός, δυσλεξία), αναδεικνύονται τα όρια, οι δυνατότητες, αλλά και τα ερωτήματα που προκύπτουν γύρω από την ανθρώπινη δημιουργικότητα και κριτική ικανότητα.

Αποκτώντας βασικές γνώσεις για την ΤΝ και κατανοώντας την τεχνολογική της βάση εμπλεκόμαστε ενεργά στον διάλογο για το μέλλον της: όχι με φόβο, αλλά με κατανόηση, ερωτήματα και προβληματισμό.

Λέξεις-κλειδιά: *Τεχνητή Νοημοσύνη, δημιουργικότητα, μηχανική μάθηση, επεξεργασία φυσικής γλώσσας, ΤΝ στην Εκπαίδευση, Ηθική Τεχνητής Νοημοσύνης, Κριτική σκέψη.*

Βιογραφικά

Ο **Αθανάσιος Κωστόπουλος** είναι κλινικός ψυχολόγος και σύμβουλος ψυχικής υγείας. Κατέχει ανώτατο κρατικό δίπλωμα στην συμβουλευτική και την ψυχική υγεία από φορέα στην Αθήνα, προπτυχιακό στην εφαρμοσμένη ψυχολογία από το Πανεπιστήμιο του Derby, μεταπτυχιακό δίπλωμα στην εφαρμοσμένη κλινική ψυχολογία από το Πανεπιστήμιο του Central Lancashire και είναι ειδικευμένος στην γνωσιακή συμπεριφορική και την γνωσιακή αναλυτική ψυχοθεραπεία, καθώς και στην εκμάθηση γραπτού και προφορικού λόγου σε άτομα με αναπτυξιακές διαταραχές από το Πανεπιστήμιο της Θεσσαλίας. Έχει εμπειρία με διάφορα target group, όπως άτομα που πάσχουν από κάποια ψυχική νόσο και άτομα με αναπτυξιακές διαταραχές. Τα τελευταία δύο χρόνια εργάζεται σαν ιδιώτης κλινικός ψυχολόγος μέσω internet και παράλληλα διεξάγει σεμινάρια με θεματολογία πάνω στην ψυχική υγεία.

Ο **Ιωάννης Θεοδώρου** είναι Αρχιτέκτονας λογισμικού μεγάλων πληροφοριακών συστημάτων. Εργάζεται τα τελευταία 13 χρόνια στην πολυεθνική εταιρεία TrasysInternational (part of the NRB group) ως EnterpriseArchitect και Τεχνικός Σύμβουλος σε έργα της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαφόρων Agencies (ECHA, EMA, SANTE, TAXUD, DIGIT). Στο παρελθόν έχει εργαστεί και σε άλλες πολυεθνικές (Intrasoft International, European Dynamics) και έχει εργαστεί κατά διαστήματα στο εξωτερικό. Από το 2019, κατοικεί στο Αγρίνιο και εργάζεται εξ αποστάσεως. Είναι απόφοιτος του τμήματος Πληροφορικής του Πανεπιστημίου Πειραιά και κατέχει δύο μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών: ο πρώτος από το Πανεπιστήμιο του Bristol σε AI και Machine Learning (MSc) και ο δεύτερος από το Ε.Μ.Π. στη Διοίκηση Τεχνοοικονομικών Συστημάτων (MBA). Ενδιαφέρεται και προωθεί τη χρήση της Πληροφορικής και της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) σε ανθρωπιστικούς κλάδους και συνεργάζεται ανιδιοτελώς με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς. Τον τελευταίο χρόνο συνεργάζεται ενεργά με την Ηχογέφυρα εισάγοντας την ΤΝ σε βιωματικά συμπεριφορικά εργαστήρια μέσω των μουσικών βοηθών και διαδραστικών ασκήσεων.

Προεδρείο: **Μαρία Φιλιάνου**, Διδάκτωρ του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Περίληψη 1

Στυλιανή Μαρία Ζάκκα, Ψυχολόγος, MSc Κλινική Ψυχολογία

Περίληψη 2

Αναστασία Κατσούγκρη, Διευθύντρια 1^{ου} Δημοτικού Σχολείου Διονύσου, Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Πατρών, ειδική παιδαγωγός, συγγραφέας

Μιχαήλ Κεφάλας, Εκπαιδευτικός μουσικής, 91^ο Δημοτικό Σχολείο «Μίκης Θεοδωράκης»

Τίτλος: Η Αξία και η Παιδαγωγική Διάσταση της Μουσικής στην Εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης. Ο πολυεπίπεδος ρόλος των Σχολείων Ελεύθερης Μουσικής Πρόσβασης («Σχολείων Ε.Μ.ΠΡΟΣ.»).

Περίληψη 1

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως το ανθρώπινο είδος ανέκαθεν εφεύρισκε εργαλεία προκειμένου να διευκολύνει τη ζωή του. Το πλέον προηγμένο αυτών αποτελεί η Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ), που έχει «εισέλθει» στον χώρο της μουσικής, όπου ο άνθρωπος γίνεται λιγότερο δημιουργικός αντί το αντίστροφο, όταν πλατφόρμες, όπως τα Suno, το Udio κ.ά. επιτρέπουν τη δημιουργία ολοκληρωμένων μουσικών έργων μέσω απλών λεκτικών εντολών - η μουσική πλέον δεν απαιτεί απαραίτητα μουσικούς ή σπουδές.

Τίθενται, συνεπώς, τα ερωτήματα: αν η δημιουργικότητα μετατρέπεται σε αλγόριθμους, ποια η αξία της μουσικής εκπαίδευσης; Ποιος θα θελήσει να σπουδάσει μουσική όταν η ΤΝ «συνθέτει» και ανέξοδα και αμέσως; Ωστόσο, η μουσική εκπαίδευση επιτυγχάνεται μεν έπειτα από πολυετείς και πολυέξοδες σπουδές, αλλά κομίζοντας και ιδιαίτερα οφέλη: ενεργοποιώντας τον εγκέφαλο, συμβάλλει στην ενίσχυση των γνωστικών δεξιοτήτων, στην ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης, στη βελτίωση του κινητικού συντονισμού και την ενεργοποίηση της νευροπλαστικότητας.

Αυτά τα οφέλη της μουσικής εκπαίδευσης συνδράμουν στην αποκατάσταση, ενδυνάμωση και ένταξη παιδιών με κινητικές, νοητικές ή επικοινωνιακές δυσκολίες. Η μουσική εκπαίδευση συμβάλλει σημαντικά στη νευροαναπτυξιακή αποκατάσταση και στην ένταξη των ατόμων με αναπηρία.

Εδώ αναδεικνύεται ο ρόλος των «Σχολείων Ελεύθερης Μουσικής Πρόσβασης» («Σχολείων Ε.Μ.ΠΡΟΣ.»): Δεν είναι απλώς χώροι διδασκαλίας — συνθέτουν τις παιδαγωγικές σχέσεις που δεν μπορεί να συνθέσει η Τεχνητή Νοημοσύνη. Αποτελούν, επιπλέον, ευκαιρία: 1. Να επανατεθεί το πολυεπίπεδο ζήτημα περί ορθής χρήσης της ΤΝ ως επικουρικής συνδρομής, αντί απειλής, 2. να αναδειχθεί πως η Τεχνολογία δεν μπορεί να υποκαταστήσει την ουσία της μουσικής εκπαίδευσης και 3. να αναδειχθούν τρόποι διατήρησης της ανθρωπίνης αποδοχής και επικοινωνίας, μέσω της μουσικής.

Λέξεις-κλειδιά: Αξία και Παιδαγωγική Διάσταση της Μουσικής, Εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης, Suno, Udio, οφέλη μουσικής εκπαίδευσης, νευροαναπτυξιακή αποκατάσταση, «Σχολεία Ε.Μ.ΠΡΟΣ.».

Τίτλος: Πόσο απέχουμε από το ανέβασμα μιας συμπεριληπτικής παιδικής όπερας στο σημερινό Ελληνικό Δημοτικό Σχολείο; Γεγονότα και Προοπτικές.

Περίληψη 2

Ως εκπαιδευτικοί, και με την ευκαιρία της ανταπόκρισης σε μία Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος με Αριθμό Πρωτοκόλλου 10105/17.03.2025 για τη διοργάνωση πολιτιστικής μαθητικής δράσης για την προαγωγή της Αισθητικής Αγωγής στο Δημοτικό Σχολείο, δοκιμάσαμε να σχεδιάσουμε, να προετοιμάσουμε και να ανεβάσουμε μία συμπεριληπτική παιδική όπερα.

Στην παρούσα εισήγηση αρχικώς ορίζουμε την συμπεριληπτική παιδική όπερα και την έννοια της καινοτομίας δεδομένου ότι στο ελληνικό και διεθνές παιδικό οπερατικό ρεπερτόριο που αποτελείται από ελάχιστα έργα, δεν υφίσταται. Προτείνουμε νέα περιεχόμενα συμπερίληψης, όχι μόνο με βάση τη συμμετοχή διαφορετικών παιδιών αναφορικά με τη λειτουργικότητά τους, όπως:

- Μέσω της συμμετοχής διαφορετικών σχολείων,
- Μέσω της στενής ανάμειξης εξωτερικών συνεργατών και τεχνικών εμπειρογνομόνων σε συνεργασία με το υπάρχον εκπαιδευτικό και μη εκπαιδευτικό προσωπικό, όπως γονείς και υπάλληλοι,
- Μέσω της εξωτερικής χρηματοδότησης και όχι μόνο του Συλλόγου Γονέων, π.χ. του Δήμου και άλλων ιδιωτικών φορέων υποστήριξης,
- Μέσω ενοικίασης συμπληρωματικού τεχνικού εξοπλισμού και όχι μόνο του υπάρχοντος σχολικού για την υλοποίηση των προβών, π.χ. τεχνολογιών αιχμής της Ρομποτικής και της Τεχνητής Νοημοσύνης,
- Μέσω συνεργασίας με καθιερωμένους ιστορικούς χώρους παρουσίασης, όπως του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών και τέλος,
- Μέσω χρήσης όλων των υπάρχοντων ντοκουμέντων με σκοπό την έκδοση του λιμπρέτου, της μουσικής και όλων των χρήσιμων προς αναπαραγωγή υλικών της συμπεριληπτικής παιδικής όπερας.

Εδώ και δεκαετίες είναι γνωστό ότι το Δημιουργικό Σχολείο αποτελεί στοίχημα της Διεθνούς Παιδαγωγικής Επιστήμης και Έρευνας. Εξετάζονται τα ακόλουθα ερωτήματα:

- Μπορεί το σημερινό Ελληνικό Σχολείο να επιτρέψει το ανέβασμα μιας συμπεριληπτικής παιδικής όπερας, δηλαδή, να ανοίξει τις πύλες της δημιουργικότητας για τους μαθητές του; Ναι ή όχι και γιατί;
- Ποια συγκεκριμένα προβλήματα αντιμετωπίσαμε και από ποιους για το ανέβασμα της συμπεριληπτικής παιδικής όπερας;

Παρουσιάζουμε τις εμπειρίες μας από την παραπάνω απόπειρα, που θεωρήσαμε ότι προάγει την Εθνική Πολιτιστική Κληρονομιά δημιουργώντας ταυτόχρονα μια εξελιγμένη παρακαταθήκη για τον συμπεριληπτικό κόσμο του παρόντος και του μέλλοντος.

Λέξεις-κλειδιά: *Συμπεριληπτική παιδική όπερα, καινοτομία, ορισμοί συμπερίληψης, Ρομποτική, Τεχνητή Νοημοσύνη, δημιουργικό σχολείο.*

Βιογραφικά

Η **Στυλιανή Μαρία Ζάκκα** είναι πτυχιούχος του Τμήματος Ψυχολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ ολοκλήρωσε το μεταπτυχιακό της στην Κλινική Ψυχολογία στο Hellenic American University (προσέγγιση CBT). Επίσης, έχει πραγματοποιήσει σπουδές κλασικού πιάνου και Ανώτερων Θεωρητικών σε επίπεδο πτυχίου. Αυτή την περίοδο εργάζεται ως Κλινική Ψυχολόγος ιδιωτικά και σε συνεργασία με την πλατφόρμα Hiwell. Διαθέτει πιστοποιήσεις στον Επαγγελματικό Προσανατολισμό και την Ολιστική Προσέγγιση στην Παιδοψυχολογία. Μιλά αγγλικά και ισπανικά. Τον Σεπτέμβριο του 2023, συμμετείχε ως εισηγήτρια στο 1ο Διεθνές Τακτικό Συνέδριο για την Καλλιτεχνική Εκπαίδευση των Ατόμων με Αναπηρία και Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες, με έμφαση στη μουσική και τις θεραπείες δια των τεχνών. Το θέμα της παρουσίασής της ήταν: «ΔΕΠΥ και Μισοφωνία: Προβληματισμοί, η συμβολή της Μουσικοθεραπείας και η ανάγκη για εκσυγχρονισμό των σχολείων και του θεσμικού πλαισίου». Διαθέτει επιστημονικές δημοσιεύσεις στο διαδίκτυο, ενώ έχει αρθρογραφήσει εθελοντικά σε έντυπα και ηλεκτρονικά περιοδικά. Είναι μέλος του Συλλόγου Ελλήνων Ψυχολόγων (Σ.Ε.Ψ.).

Η **Αναστασία Κατσούγκρη** γεννημένη στην Αθήνα, είναι απόφοιτη του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Ε.Κ.Π.Α., με ειδίκευση στην Ειδική Αγωγή για άτομα με κινητική αναπηρία και μαθησιακές δυσκολίες. Κατέχει Μεταπτυχιακό τίτλο από το Τ.Ε.Α.Π.Η. Αθηνών και είναι Διδάκτωρ στο Πανεπιστήμιο Πατρών.

Έχει συντάξει για το Ι.Ε.Π. τους «Οδηγούς Εξατομικευμένου Προγράμματος» για μαθητές με Μαθησιακές Δυσκολίες και για παιδιά με Αυτισμό. Στα συγγραφικά της έργα περιλαμβάνονται τα βιβλία «Μ.Μ.Ε. & Αναπηρία, Κοινωνικές Προκαταλήψεις και Στερεότυπα», «Εκπαιδεύοντας ένα παιδί με Αυτισμό» και «Μαθησιακές Δυσκολίες στην Ανάγνωση».

Έχει εκδώσει παιδικά παραμύθια, όπως το «Ο Οδυσσέας και η Καλυψώ ταξιδεύουν στο Χρόνο» (και σε Braille, το πρώτο για τυφλά παιδιά στην Ελλάδα) και «Ο Οδυσσέας και η Καλυψώ στα Μινωικά Παλάτια», προωθώντας τη συνεκπαίδευση. Το 2022 κυκλοφόρησε το «Μαθησιακές Δυσκολίες στην Ανάγνωση – Δουλεύουμε Δημιουργικά στο Δημοτικό».

Με πλούσιο ερευνητικό έργο, έχει πολλές δημοσιεύσεις σε συνέδρια και επιστημονικά περιοδικά. Από το 2011 υπηρετεί ως Διευθύντρια Σχολικών Μονάδων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην Ανατολική Αττική. Το έργο της έχει αναγνωριστεί ευρέως: βραβεύτηκε από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Προκόπη Παυλόπουλο, για το Πρόγραμμα Συνεκπαίδευσης, ενώ το 2020 η εταιρεία BIC την ανέδειξε την καλύτερη εκπαιδευτικό της Ευρώπης και μία από τις δέκα κορυφαίες παγκοσμίως.

Μιχαήλ Κεφάλα (βλ. βιογραφικό σε άλλο σημείο του Προγράμματος)

19:05-19:15 Ερωτήσεις ακροατηρίου

19:25-20:25 Θεματική Συνεδρία 9^η – Εργαστήριο 3

Προεδρείο: Σταματία Χωρεψιμά, Μαέστρος, διευθύντρια χορωδιών, Γενική Γραμματέας του Πανελληνίου Συλλόγου Διευθυντών Χορωδιών

Ειρήνη Αμαξοπούλου, Διπλωματούχος πιάνου (Πρότυπο Πειραματικό Ωδείο) και σπουδές θεωρητικών και φωνητικής (Ελληνικό Ωδείο). Παρακολούθησε σεμινάρια πάνω στη διδασκαλία ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Συμμετέχουν (κατά αλφαβητική σειρά) οι: Αρετή Αργυροπούλου, Ελένη Γκάβα, Μάρκος Γλεντζάκης, Μαρία Δημάκη, Αναστάσης Κόλλιας, Γιάννης Κουκοβίνης, Χρήστος Κούτρας, Αντώνης Λαγουδάκης, Άκης Λάμπρου, Αναστάσης Λινάρδος, Καλλιόπη Μακρή, Θανάσης Μανούσης, Δημήτρης Μαρασλής, Βασιλική Μήλου, Δημήτρης Στύλιος, Αγγελική Ταρκάση, Παναγιώτης Τζιουβέλης.

Τίτλος: Παρουσίαση του δικού μας Συμπεριληπτικού Εργαστηρίου Διδασκαλίας πιάνου και τραγουδιού

Περίληψη

Πρόκειται για παρουσίαση σε δύο μέρη. Αρχικά γίνεται μια εισήγηση για μέθοδο εκμάθησης πιάνου. Σπουδαστές με νοητική αναπηρία, εγκεφαλική παράλυση, που έχουν παράλληλα και κινητικά προβλήματα, καθώς και άτομα στο φάσμα του αυτισμού εξελίσσονται συναισθηματικά, νοητικά, κοινωνικά αλλά και κινητικά. Ο στόχος είναι κυρίως μουσικοπαιδαγωγικός, όμως έχει και θεραπευτικό χαρακτήρα.

Η μέθοδος επικεντρώνεται στην άρση του εμποδίου των γραπτών συμβόλων. Το ασπρόμαυρο κείμενο με τα σύμβολα που κινούνται πάνω-κάτω σε πέντε γραμμές αντικαθίσταται από επτά χρωματιστές νότες, οι οποίες αντιστοιχούν σε εικόνες, οικείες από την καθημερινότητα, συνδυασμένες κατά τον παρακάτω τρόπο: ΝΤΟ=ντομάτα (κόκκινο), ΡΕ=ρεβύθι (κίτρινο), ΜΙ=μήλο (πράσινο μέσα σε κόκκινο), ΦΑ=φασόλι (πράσινο), ΣΟΛ=σοκολάτα (καφέ), ΛΑ=λάχανο (μωβ), ΣΙ=σύκο (ροζ). Έπειτα από «περπάτημα» πάνω σε μία προς μία τις νότες, σε μεγάλα πεντάγραμμα στο πάτωμα, υπό τύπον εποπτικής καρτέλας εργασίας, οι μαθητές είναι πια έτοιμοι να (εξ)ασκηθούν στα αληθινά πλήκτρα του πιάνου, που έχουν χρωματιστεί με βάση τον παραπάνω χρωματικό κώδικα. Αναλύονται, κατά τον ίδιο εικονιστικό τρόπο, η ρυθμική αγωγή, οι αλλοιώσεις, οι συζεύξεις και οι αρθρώσεις, τα ρυθμικά σχήματα.

Αμέσως μετά, παρουσιάζεται σε ζωντανό εργαστήριο η εξέλιξη των σπουδαστών στις ομάδες και στις κατ' ιδίαν συνεδρίες, αναφορικά με τη μνήμη, την ικανότητα συγκέντρωσης, τον συντονισμό χεριού, ματιού και ομιλίας και τη λεπτή κινητικότητα. Το ακροατήριο μπορεί να παρακολουθήσει μια συναυλία με έργα πιάνου και τραγούδια, του δικού μας Συμπεριληπτικού Εργαστηρίου, στην οποία δήλωσαν συμμετοχή 17 από τους σπουδαστές, ενός ηλικιακού φάσματος από 15 έως 40 ετών.

Λέξεις κλειδιά: Συμπεριληπτικό Εργαστήρι Διδασκαλίας, μέθοδος εκμάθησης μουσικής, έγχρωμη, εικονιστική, πιάνο, τραγούδι.

20:25-20:35 Ερωτήσεις ακροατηρίου

ΛΗΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ